

Βρυξέλλες, 9 Σεπτεμβρίου 2025
(OR. en)

12388/25

INST 249
POLGEN 127
AG 127

ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας:	Για τη Γενική Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η κα Martine DEPREZ, Διευθύντρια
Ημερομηνία Παραλαβής:	9 Σεπτεμβρίου 2025
Αποδέκτης:	κα Thérèse BLANCHET, Γενική Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Αριθ. εγγρ. Επιτρ.:	COM(2025) 484 final
Θέμα:	ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Έκθεση στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών του 2025 Ανθεκτικότητα 2.0: ενδυνάμωση της ΕΕ με στόχο την ευημερία της εν μέσω αναταραχής και αβεβαιότητας

Διαβιβάζεται συνημμένως στις αντιπροσωπίες το έγγραφο - COM(2025) 484 final.

σνημμ.: COM(2025) 484 final

Βρυξέλλες, 9.9.2025
COM(2025) 484 final

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

Έκθεση στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών του 2025

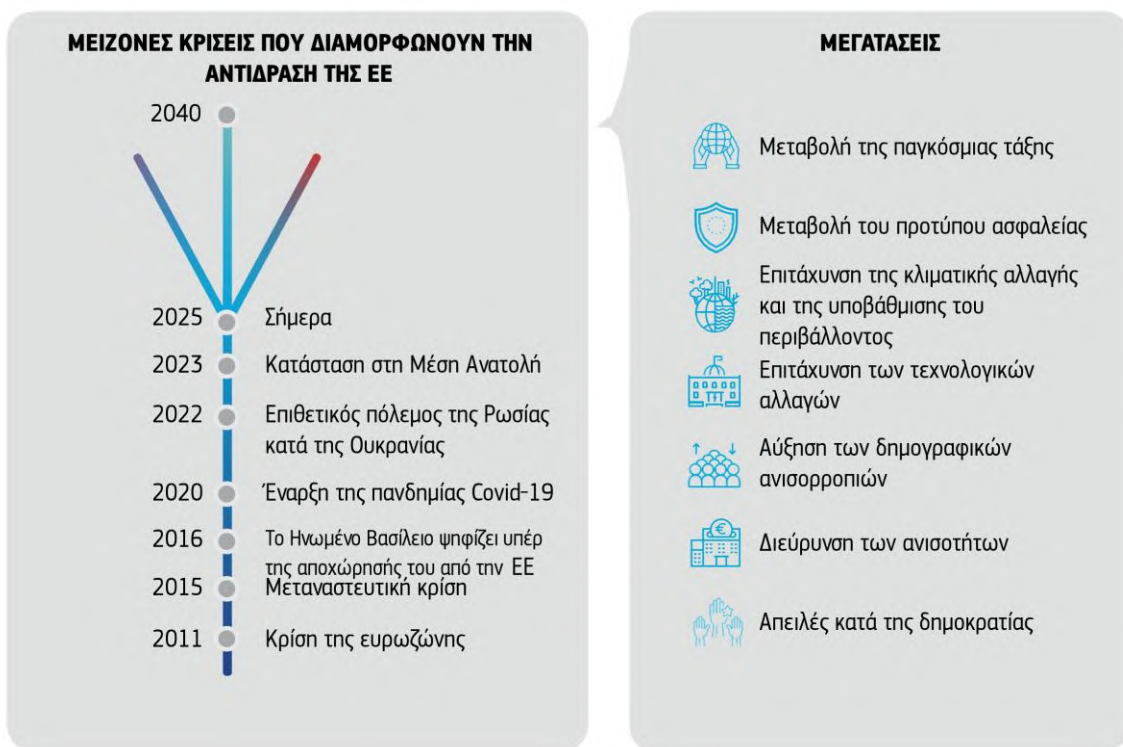
**Ανθεκτικότητα 2.0: ενδυνάμωση της ΕΕ με στόχο την ευημερία της εν μέσω
αναταραχής και αβεβαιότητας**

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την πρώτη έκθεση στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών το 2020 η παγκόσμια τάξη έχει κλονιστεί σε τεράστιο βαθμό. Μολονότι στην εν λόγω πρώτη έκθεση εξετάστηκε την έννοια της ανθεκτικότητας που συνδέεται κυρίως με τα πρώτα διαρθρωτικά διδάγματα από την πανδημία COVID-19, είναι καιρός να ενισχυθούν τόσο η προετοιμασία όσο και η ανθεκτικότητα για τη διατήρηση και την αποκατάσταση του ρόλου της ΕΕ ως ισχυρού παράγοντα σε αυτόν τον μεταβαλλόμενο κόσμο.

Ως εκ τούτου, με την παρούσα έκθεση εισάγεται η έννοια της ανθεκτικότητας 2.0.. Ήδη στην έκθεση του 2020 η ανθεκτικότητα δεν περιοριζόταν απλώς στην απορρόφηση κρίσεων για τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης. Υποστηριζόταν ότι η ανθεκτικότητα έναντι των κλυδωνισμών και των μακροπρόθεσμων τάσεων σε ολόκληρο το σύστημα απαιτεί από την ΕΕ να μετασηματίζεται και να προχωρά προς τα μπροστά, με βιώσιμο, δίκαιο και δημοκρατικό τρόπο¹. Πράγματι, η ΕΕ επέδειξε δύναμη και ενότητα για να ανταποκριθεί στους πρόσφατους κλυδωνισμούς, βοηθώντας τους πολίτες και τις επιχειρήσεις να προσαρμοστούν σε μείζονες κρίσεις και παγκόσμιες μεγατάσεις (βλέπε γράφημα 1).

Γράφημα 1: Πρόσφατες μείζονες κρίσεις και αλληλένδετες μεγατάσεις που διαμορφώνουν την απάντηση της ΕΕ

Ωστόσο, η κλίμακα, η πολυπλοκότητα, η ποικιλομορφία και η επιμονή των μελλοντικών προκλήσεων — από γεωπολιτικές και γεωοικονομικές αναταραχές, συγκρούσεις και απειλές

¹ Η ανθεκτικότητα στις πολιτικές της ΕΕ προσδιορίζεται στα εξής έγγραφα: Manca A et al., «Building a Scientific Narrative Towards a More Resilient EU Society Part 1: A Conceptual Framework», 2017, DOI: [10.2760/635528](https://doi.org/10.2760/635528); Giovannini, E. et al., «Time for transformative resilience: the COVID-19 emergency», 2020, DOI: [10.2760/062495](https://doi.org/10.2760/062495), και στην έκθεση στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών του 2020 [COM (2020), 493 final].

κατά της ασφάλειας, έως την τριπλή πλανητική κρίση (κλιματική αλλαγή, ρύπανση και απώλεια βιοποικιλότητας)² έως τις τεχνολογικές και δημογραφικές αλλαγές και τις απειλές για τη δημοκρατία και τις αξίες — απαιτούν νέο επίπεδο ανθεκτικότητας. Αυτό συνεπάγεται μια μετάβαση από μια κυρίως αντιδραστική προσέγγιση προς μια προορατική και μακρόπνοη προσέγγιση, για την πρόβλεψη των γεγονότων, τη βελτιστοποίηση των πόρων και την προετοιμασία για διάφορα μελλοντικά σενάρια, διότι ο κόσμος μας σήμερα είναι πιο απρόβλεπτος από ποτέ. Υπάρχουν πολλά διαφορετικά σενάρια που είναι ευλογοφανή, μεταξύ των οποίων ορισμένα που έμοιαζαν αδιανόητα μόλις πρόσφατα³. Σε έναν τέτοιο κόσμο, η αντίδραση σε κάθε κρίση με αλλαγή πορείας δεν επαρκεί πλέον. Μια **μετασηματιστική, προορατική και μακρόπνοη** προσέγγιση της ανθεκτικότητας («**ανθεκτικότητα 2.0**») καθίσταται αποφασιστικό πλεονέκτημα στη νέα γεωπολιτική πραγματικότητα και κρίσιμη ανάγκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η παρούσα έκθεση συμβάλλει στον προβληματισμό σχετικά με τον τρόπο μετάβασης σε ένα νέο επίπεδο ανθεκτικότητας. Στηρίζεται σε πρόσφατες στρατηγικές και εκθέσεις σχετικά με την ανθεκτικότητα και αντλώντας στοιχεία από ευρεία διαδικασία⁴, αναλύει τις βασικές μακροπρόθεσμες τάσεις και εξελίξεις. Σε αυτή τη βάση, η έκθεση παρουσιάζει στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής πιθανές δράσεις που πρέπει να αναληφθούν σήμερα για την υλοποίηση του οράματος μιας ανθεκτικής ΕΕ.

Η προσέγγιση αυτή συνδέεται στενά με την ετοιμότητα που θεσπίστηκε με την έκθεση Niinistö⁵ και μετουσιώθηκε σε δράση πολιτικής της ΕΕ στο πλαίσιο της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ετοιμότητας⁶. Η ετοιμότητα επικεντρώνεται στην ικανότητα της ΕΕ να προβλέπει, να προλαμβάνει, να αντέχει σε απειλές και να αντιδρά σε αυτές. Η στρατηγική αναγνωρίζει επίσης ότι η ΕΕ χρειάζεται μακρόπνοες ικανότητες και συστηματική συλλογή πληροφοριών, μεταξύ άλλων μέσω των διαστημικών υποδομών και υπηρεσιών που ανήκουν στην ΕΕ, ώστε να ελέγχει προορατικά πέρα από τις άμεσες απειλές, λαμβάνοντας υπόψη μακροπρόθεσμα σενάρια που δεν μας είναι γνώριμα ή που δεν μπορούμε καν να τα φανταστούμε. Από αυτή την άποψη, η στρατηγική ανάλυση προοπτικών, η επίγνωση της κατάστασης και η έγκαιρη προειδοποίηση είναι καίριας σημασίας και πρέπει να ενισχυθούν περαιτέρω.

Σε καιρούς παγκόσμιων αναταραχών, η στρατηγική ανάλυση προοπτικών βοηθά την ΕΕ να συνεχίσει την πορεία της και να κοιτάξει πιο μακριά από το σημερινά ζητήματα. Προσφέρει σαφή κατανόηση όχι μόνο των αναδυόμενων κινδύνων αλλά και των μελλοντικών ευκαιριών: μελετά τον ορίζοντα, επανεξετάζει τις παραδοχές, αποκαλύπτει τυφλά σημεία, συνδέει γεγονότα και αξιολογεί τις συνδυασμένες επιδράσεις τους, διερευνά το φάσμα των πιθανών, συμπεριλαμβανομένων των επιθυμητών προοπτικών και των διαδρομών προς αυτές. Για τον σκοπό αυτό, βασίζεται στη συλλογική νοημοσύνη με δομημένο και συστημικό τρόπο. Οι πληροφορίες αυτές ενσωματώνονται

² Βλ. <https://unfccc.int/news/what-is-the-triple-planetary-crisis>.

³ Βλ. π.χ. 25 πιθανές σοβαρές διαταράξεις βάσει αποδεικτικών στοιχείων που θα μπορούσαν να αναδιαμορφώσουν την πολιτική μεταξύ του 2030 και του 2050: ΟΟΣΑ, «Strategic Foresight Toolkit for Resilient Public Policy: A Comprehensive Foresight Methodology to Support Sustainable and Future-Ready Public Policy», 2025, <https://doi.org/10.1787/bcdd9304-en>.

⁴ Η παρούσα έκθεση στηρίζεται στις πρόσφατες στρατηγικές της Επιτροπής για την ανθεκτικότητα και τις στρατηγικές εκθέσεις που αποτέλεσαν πηγή έμπνευσής τους (όπως οι εκθέσεις του Enrico Letta, Mario Draghi και Sauli Niinistö), στα αποδεικτικά στοιχεία που αναφέρονται στην έκθεση, σε πληροφορίες από δημόσια πρόσκληση υποβολής στοιχείων, σε συμμετοχική διαδικασία στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε διαβουλεύσεις με θεσμικούς εταίρους της ΕΕ μέσω του Ευρωπαϊκού Συστήματος Στρατηγικής και Πολιτικής Ανάλυσης (ESPAS), στο δίκτυο ανάλυσης προοπτικών των αποκεντρωμένων οργανισμών της ΕΕ, σε δεξαμενές σκέψης και στα κράτη μέλη μέσω του πανευρωπαϊκού δικτύου ανάλυσης προοπτικών. Βασίζεται επίσης στις προηγούμενες εκθέσεις στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών (2020-2023).

⁵ [Safer Together](#) – Strengthening Europe’s Civilian and Military Preparedness and Readiness (Πιο ασφαλείς μαζί — Ενίσχυση της πολιτικής και στρατιωτικής προετοιμασίας και ετοιμότητας της Ευρώπης).

⁶ JOIN(2025) 130 final.

στη χάραξη πολιτικής, στον στρατηγικό σχεδιασμό και στην προετοιμασία της Επιτροπής. Αυτό επιτρέπει την καλύτερη εξέταση των μακροπρόθεσμων επιπτώσεων και της συνοχής των πολιτικών που δρομολογήθηκαν σήμερα, καθώς και της αρτιότητάς τους, στο πλαίσιο διαφορετικών μελλοντικών σεναρίων, και την ανάπτυξη ενός κοινού θετικού οράματος για το μέλλον της ΕΕ. Από το 2020, οι εκθέσεις στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών της Επιτροπής είναι καθοριστικής σημασίας από αυτή την άποψη. Η παρούσα έκθεση, η πρώτη στο πλαίσιο της παρούσας θητείας της Επιτροπής, είναι μεταβατική, ανοίγει τον δρόμο για τη διαδικασία ανάλυσης προοπτικών με τη χρήση του πλήρους φάσματος μεθόδων και εργαλείων ανάλυσης προοπτικών που θα στηρίξουν τις επόμενες εκδόσεις από το 2026 και μετά. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την κατάρτιση συνεκτικών σχεδίων δράσης για την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς μας, την αντιμετώπιση των προκλήσεων που εντοπίστηκαν και την αξιοποίηση των ευκαιριών.

Από την ανθεκτικότητα στην ανθεκτικότητα 2.0

Η ΕΕ μπορεί να βασίζεται σε ορισμένες ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας.

Πρώτον, η ΕΕ διαθέτει μοναδικούς πόρους για τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας σε κλίμακα που κανένα μεμονωμένο κράτος μέλος δεν μπορεί να επιτύχει μόνο του: 450 εκατομμύρια άνθρωποι και μια ενιαία αγορά στην οποία εδρεύουν 24 εκατομμύρια εταιρείες και αποτελεί πηγή του 15 % του παγκόσμιου εμπορίου αγαθών· έναν αγροδιατροφικό τομέα που παρέχει αξιόπιστη προσφορά οικονομικά προσιτών τροφίμων με υψηλά πρότυπα ποιότητας και βιωσιμότητας· εδραιωμένα κοινά δημοκρατικά πλαίσια και κράτος δικαίου τόσο για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις όσο και για τους εξωτερικούς εταίρους της· ένα φάσμα ικανοτήτων διακυβέρνησης, από ισχυρά μέσα εμπορικής πολιτικής έως τον καθορισμό παγκόσμιων προτύπων.

Δεύτερον, η ΕΕ διαθέτει επίσης το μέγεθος και την ικανότητα να διαμορφώσει μια μετασχηματιστική απάντηση στις γεωοικονομικές αναταραχές, στην τριπλή πλανητική κρίση και στην ψηφιακή μετάβαση.

Τρίτον, η ΕΕ μπορεί να προσαρμοστεί γρήγορα κατά τη διάρκεια μιας κρίσης παρά τις πολύπλοκες διαδικασίες λήψης αποφάσεων, προσαρμόζοντας τους μηχανισμούς και τις δομές της. Αυτό αποδείχθηκε με την εφαρμογή του NextGenerationEU για την παροχή βοήθειας στα κράτη μέλη στον απόηχο της πανδημίας και με την εξασφάλιση μεγάλης αύξησης των ευρωπαϊκών επενδύσεων, ώστε να διασφαλιστεί ότι η αμυντική μας βιομηχανία μπορεί να παράγει με μεγαλύτερη ταχύτητα και σε μεγαλύτερες ποσότητες και με τη διευκόλυνση της ταχείας ανάπτυξης στρατευμάτων και στρατιωτικών μέσων σε ολόκληρη την ΕΕ μέσω της Ετοιμότητας με ορίζοντα το 2030.

Τέταρτον, η ΕΕ έχει ήδη επιδείξει ανθεκτικότητα αντιδρώντας σε διάφορες πρόσφατες κρίσεις και έχει διδαχθεί από αυτές. Καθιερώθηκαν και ενισχύθηκαν κοινά ευρωπαϊκοί μηχανισμοί αντίδρασης: από κοινού αγορά εμβολίων κατά της νόσου COVID-19, διαφοροποίηση του εφοδιασμού με αέριο κατά τη διάρκεια της πρόσφατης ενεργειακής κρίσης ή κινητοποίηση πόρων rescEU για την αντιμετώπιση δασικών πυρκαγιών ή άλλων φυσικών καταστροφών — όλα αυτά αποτελούν παραδείγματα ευέλικτων και αποτελεσματικών αντιδράσεων, με βάση την αλληλεγγύη και την προσαρμοστικότητα.

Βάσει αυτών των εμπειριών, ήρθε η ώρα να αναπτυχθεί ένα όραμα για μια ανθεκτική ΕΕ με ορίζοντα το 2040. Το όραμα αυτό θα πρέπει να βασίζεται στους στόχους και τις αξίες της ΕΕ⁷. Μια ανθεκτική ΕΕ το 2040 θα πρέπει να διασφαλίσει τα ακόλουθα τρία θεμελιώδη στοιχεία:

⁷Το άρθρο 3 παράγραφος 1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπει ότι η Ένωση έχει σκοπό να προάγει την ειρήνη, τις αξίες της (όπως ορίζονται στο άρθρο 2) και την ευημερία των λαών της.

- **την ειρήνη μέσω της ευρωπαϊκής ασφάλειας:** χάρη στις ισχυρές ικανότητές της, σε πλήρη σύμπνοια με τις διεθνείς συμμαχίες, η ΕΕ θα αποτρέψει και θα αμυνθεί έναντι κακόβουλων κρατικών ή μη κρατικών φορέων· αυτό θα το επιτύχει μέσω ενός συνδυασμού στρατιωτικής ισχύος, προετοιμασίας του συνόλου της κοινωνίας, μέσω ικανών να υπερασπιστούν τα συμφέροντά της και ισχυρής παγκόσμιας θέσης και διπλωματίας· η διευρυμένη ΕΕ θα αποτελέσει ακρογωνιαίο λίθο της διαρκούς ειρήνης, ασφάλειας και ευημερίας σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο· θα εξασφαλίσει ισχυρούς δεσμούς με χώρες που συμμερίζονται τις ίδιες απόψεις, καθώς και εταιρικές σχέσεις που θα βασίζονται σε κοινά συμφέροντα, αξιοποιώντας την οικονομική και εμπορική της ισχύ και την ανοικτή στρατηγική αυτονομία της·
- **τις αξίες της δημοκρατίας, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων:** η ΕΕ θα υποστηρίζει, θα διεκδικεί, θα υπερασπίζεται και θα επιβάλλει τις αξίες αυτές και το δημοκρατικό της μοντέλο στο εσωτερικό της και θα τις αναδεικνύει στην παγκόσμια σκηνή. Θα προσφέρει αποτελεσματική διακυβέρνηση μέσω δημοκρατικών θεσμών και θα καταστήσει δυνατή την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των πολιτών και των επιχειρήσεων·
- **την ευημερία των ανθρώπων:** με βάση την εσωτερική και οικονομική ασφάλεια, τις ποιοτικές θέσεις εργασίας, τις ελκυστικές συνθήκες για τους εργαζομένους και τις επιχειρήσεις, τη βιώσιμη ευημερία με σεβασμό των ορίων του πλανήτη, έναν κατοικήσιμο πλανήτη με κλιματικά ουδέτερη και ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή οικονομία και ένα υγιές φυσικό περιβάλλον· ποιοτική, οικονομικά προσιτή και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση και κατάρτιση και συστήματα υγείας· οι Ευρωπαίοι θα χρησιμοποιούν με σιγουριά ασφαλείς τεχνολογίες που βελτιώνουν τη ζωή τους, απολαμβάνοντας παράλληλα ικανοποιητική εργασία, δημιουργική ζωή, ευνοϊκές συνθήκες για τη δημιουργία οικογένειας και την ανατροφή παιδιών, οικονομικά προσιτή στέγαση, καθώς και ασφαλή και υψηλής ποιότητας τρόφιμα· η Ευρώπη θα είναι ένας τόπος που θα παρέχει προσβάσιμες υποδομές, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και εκπαίδευση παγκόσμιας κλάσης, καθώς και θα αποτελείται από ακμάζουσες χώρες, περιφέρειες και πόλεις που προσφέρουν «ελευθερία παραμονής», λαμβανομένων υπόψη των σημερινών και των μελλοντικών γενιών.

Η επίτευξη αυτού του οράματος απαιτεί τολμηρούς μετασχηματισμούς. Μολονότι η προβλεψιμότητα και η σταθερότητα είναι καίριας σημασίας και αποτελούν ένα από τα πλεονεκτήματα της ΕΕ, **πρέπει να είμαστε έτοιμοι να αλλάξουμε όποτε χρειάζεται, να διατηρήσουμε το προβάδισμα έναντι των εξελίξεων, ώστε να προασπίσουμε και να ενισχύσουμε τις θεμελιώδεις αρχές του ευρωπαϊκού εγχειρήματος.**

2. ΜΕΙΖΟΝΕΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ο μελλοντικός χώρος πολιτικής της ΕΕ για την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς της καθορίζεται από τις **παγκόσμιες megatrends** και τις **ειδικές προκλήσεις της ΕΕ που έχουν έρθει στο προσκήνιο μετά την πρώτη έκθεση στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών το 2020**. Για να αντιμετωπίσει τόσο τις megatrends όσο και τις ειδικές προκλήσεις στην πορεία της προς μια ανθεκτική ΕΕ το 2040, η ΕΕ θα πρέπει να ενσωματώσει αυτές τις τάσεις στη χάραξη πολιτικής και στις πολιτικές επιλογές, να διευρύνει τα μέσα της για την ανάληψη δράσης και να αξιοποιήσει καλύτερα τις μελλοντικές ευκαιρίες και προκλήσεις.

2.1. Βασικές μακροπρόθεσμες παγκόσμιες εξελίξεις

Η ασφάλεια έχει καταστεί βασικός συντελεστής για όλες τις πολιτικές της ΕΕ. Ο επιθετικός πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας έχει αλλάξει την αντίληψη περί ασφάλειας. Η γεωπολιτική αναταραχή και η διάβρωση της παγκόσμια πολυμερούς τάξης

ενισχύουν περαιτέρω την ανάγκη αυτονομίας όσον αφορά την ικανότητα προστασίας των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Τα τελευταία χρόνια δείχνουν ότι τα πάντα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως όπλο: αλυσίδες εφοδιασμού, μετανάστευση, εμπόριο, ανθρωπιστική βοήθεια, διάστημα και πληροφορίες⁸. Δεδομένου ότι οι υβριδικές απειλές εμπίπτουν στη γκριζα ζώνη μεταξύ πολέμου και ειρήνης, δημιουργούν ασάφεια ως προς τον καταλογισμό, με τις πτυχές της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας να καθίστανται ολόένα και πιο αλληλένδετες. Η ασφάλεια, ή η έλλειψη ασφάλειας, επηρεάζει το σύνολο της κοινωνίας και της οικονομίας: τις επιχειρήσεις, τις επενδύσεις, την κοινωνική και εδαφική συνοχή, την ευημερία και ευεξία, καθώς και τις δημοκρατίες και τις αξίες μας. Επιπλέον, το τέλος του «μερίσματος της ειρήνης» μετά τον Ψυχρό Πόλεμο και οι ταραχώδεις οικονομικές προβλέψεις αποτελούν πρόκληση για τους δημόσιους προϋπολογισμούς, οδηγώντας σε δύσκολες επιλογές αλλά αναδεικνύοντας επίσης ευκαιρίες, για παράδειγμα την αξιοποίηση των συνεργειών στον πολιτικο-στρατιωτικό τομέα.

Διαπιστώνουμε τη διάβρωση της βασισμένης σε κανόνες διεθνούς τάξης και τον κατακερματισμό του παγκόσμιου τοπίου. Από τα Ηνωμένα Έθνη έως τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, οι βασικοί πυλώνες της παγκόσμιας τάξης τελούν υπό πίεση. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την ΕΕ, η οποία έχει οικοδομήσει τα πλεονεκτήματά της στον ανοικτό της χαρακτήρα: η κοινή εμπορική πολιτική που λειτουργεί σε συνέργεια με την ενιαία αγορά, οι διεθνείς εταιρικές σχέσεις και τα πρότυπα εξαρτώνται στο σύνολό τους από τη διεθνή διακυβέρνηση βάσει κανόνων⁹. Ως εκ τούτου, η αστάθεια και η μερική δυσλειτουργία της διεθνούς τάξης, καθώς και ο μερικός κατακερματισμός των παγκόσμιων οικονομιών έχουν αποσταθεροποιητική επίδραση στην ικανότητα της ΕΕ να αναλαμβάνει δράση προς το συμφέρον της οικονομίας της και της ευημερίας των πολιτών της. Η επιστροφή στην προηγούμενη κατάσταση πραγμάτων φαίνεται όλο και λιγότερο πιθανή. Παρά τις αρνητικές επιπτώσεις, αυτό δημιουργεί επίσης την ευκαιρία για την ΕΕ να διαδραματίσει πιο ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση μιας διεθνούς τάξης που θα βασίζεται σε κανόνες και θα είναι ανθεκτική στις μελλοντικές εξελίξεις¹⁰.

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και η υποβάθμιση της φύσης και των υδάτινων πόρων έχουν επιδεινωθεί, φθάνοντας σε επίπεδα που είναι δυσκολότερο να αντιμετωπιστούν. Οι ετήσιες θερμοκρασίες του πλανήτη έχουν ήδη υπερβεί τους 1,5 °C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα. Ο σωρευτικός αντίκτυπος θα μπορούσε να σημαίνει την υπέρβαση σημείων καμψής όπως το λιώσιμο των πάγων, η εξαφάνιση των κοραλλιογενών υφάλων ή η διατάραξη των ρευμάτων του Ατλαντικού, πέραν των οποίων θα πραγματοποιηθούν απότομες και μη αναστρέψιμες αλλαγές. Τα ακραία καιρικά φαινόμενα που σχετίζονται με το κλίμα έχουν ήδη προκαλέσει οικονομικές ζημιές στην ΕΕ ύψους 738 δισ. EUR τα τελευταία 40 έτη (μεταξύ 1980-2023, ενώ το 22 % των εν λόγω ζημιών σημειώθηκε μεταξύ 2021 και 2023)¹¹. Στο τέλος του καλοκαιριού του 2025 οι δασικές πυρκαγιές είχαν κάψει πάνω από ένα εκατομμύριο εκτάρια γης στην ΕΕ, δηλαδή τη μεγαλύτερη έκταση κατά τη διάρκεια

⁸Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Ασφάλειας, «Hacking minds and machines. Foreign interference in the digital age», 2024, [CP_184.pdf](#)

⁹ Βλ. την κοινή ανακοίνωση για την ενίσχυση της συμβολής της ΕΕ στην πολυμερή προσέγγιση βάσει κανόνων [JOIN (2021) 3 final].

¹⁰ Biscop, S. *This is not a new world order. Europe rediscovers geopolitics from Ukraine to Taiwan*, 2024.

¹¹ Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, «Economic losses from weather- and climate-related extremes in Europe» (Οικονομικές ζημιές λόγω ακραίων καιρικών και κλιματικών φαινομένων στην Ευρώπη), 2024, <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/economic-losses-from-climate-related>.

οποιοδήποτε έτος από την έναρξη των επίσημων αρχείων το 2006¹². Η βιοποικιλότητα της Ευρώπης συρρικνώνεται με επιταχυνόμενο ρυθμό και μαζί της μειώνεται και η ζωτικής σημασίας συμβολή της φύσης μέσω των υπηρεσιών οικοσυστημάτων, όπως ο καθαρός αέρας και το νερό, θέτοντας σε κίνδυνο βασικούς παράγοντες διατήρησης της υγείας. Επίσης, το γεγονός αυτό πολλαπλασιάζει τους κινδύνους: από τις μεγάλες ξηρασίες που οδηγούν σε υδρευτική και επισιτιστική ανασφάλεια, τον απρόβλεπτο χαρακτήρα των δασικών πυρκαγιών, τις διαταράξεις των κρίσιμων υποδομών και των κρίσιμων οδών μεταφοράς, έως τις απειλές για τις χρηματοπιστωτικές αγορές¹³.

Η πολιτική δυναμική για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής απειλείται σε ορισμένα μέρη του κόσμου, ενώ οι πολιτικές για το κλίμα και το περιβάλλον εργαλειοποιούνται όλο και περισσότερο και αποτελούν αντικείμενο παραπληροφόρησης¹⁴. Ταυτόχρονα, η πράσινη μετάβαση μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη ανεξαρτησία και ανάπτυξη πολλών χωρών. Επίσης, για την Ευρώπη, η επιτυχής μετάβαση στη βιώσιμη ανάπτυξη παρέχει την ευκαιρία να ενισχυθεί ταυτόχρονα η στρατηγική αυτονομία και η ανταγωνιστικότητα της Ένωσης, ιδίως μέσω της ανάπτυξης των καθαρών τεχνολογιών.

2.2. Ειδικές προκλήσεις της ΕΕ

Η ταυτόχρονη επιδίωξη οικονομικής ανταγωνιστικότητας και στρατηγικής αυτονομίας
Με βάση την πείρα από τις πρόσφατες κρίσεις, διάφορες οικονομίες, συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ, επιδιώκουν ενεργά τη στρατηγική αυτονομία με σκοπό να διασφαλίσουν τη μακροπρόθεσμη οικονομική ασφάλειά τους¹⁵. Παράλληλα, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις παγκόσμιες προκλήσεις, η ΕΕ σκοπεύει να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της σε βασικούς τομείς. Αμφότερες οι προτεραιότητες είναι απαραίτητες για την ανθεκτικότητα: Η ασφάλεια και η ανοικτή στρατηγική αυτονομία της Ευρώπης θα εξαρτώνται περισσότερο από ποτέ από την ικανότητά μας να καινοτομούμε και να ανταγωνιζόμαστε άλλες οικονομίες στον κόσμο, ιδίως στον τομέα των τεχνολογιών μηδενικών καθαρών εκπομπών και των ψηφιακών τεχνολογιών. Ως εκ τούτου, για την οικοδόμηση πραγματικής ανθεκτικότητας, η Ευρώπη πρέπει να επιδιώξει και τις δύο προτεραιότητες. Η ανοικτή στρατηγική αυτονομία προστατεύει την ΕΕ από εξωτερικούς κλυδωνισμούς και εξαρτήσεις, ενώ η ανταγωνιστικότητα προωθεί την καινοτομία και την οικονομική ισχύ που απαιτούνται για την προσαρμογή, την καθοδήγηση και την άνθηση σε έναν ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο.

Σε ένα παγκόσμιο οικονομικό σύστημα που επιβαρύνεται από τον γεωπολιτικό ανταγωνισμό, τις εμπορικές εντάσεις και τα αυξανόμενα επίπεδα δημόσιου χρέους, η ΕΕ πρέπει να ενσωματώνει με πιο συστηματικό τρόπο ζητήματα ασφάλειας και στρατηγικής αυτονομίας στις οικονομικές πολιτικές της. Η επιδίωξη τόσο της ανταγωνιστικότητας όσο και της στρατηγικής αυτονομίας απαιτεί ταυτόχρονα προσεκτικό σχεδιασμό πολιτικής, δεδομένου ότι

¹² <https://forest-fire.emergency.copernicus.eu/apps/effis.statistics/seasonaltrend>

¹³ Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, «European Climate Risk Assessment» (Ευρωπαϊκή εκτίμηση κλιματικών κινδύνων), 2024. Για έναν πρόσφατο απολογισμό των αναλυτικών εργασιών που διενεργήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα μέτρα πολιτικής που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα, βλ. την [report on the monitoring of climate-related risk to financial stability](#) (έκθεση σχετικά με την παρακολούθηση των κινδύνων που συνδέονται με το κλίμα για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα), C(2024) 4372 fin.

¹⁴ International Panel on the Information Environment, «Information integrity about climate science: a systematic review», 2025, <http://doi.org/10.61452/BTZP3426>

¹⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Shaping and securing the EU's open strategic autonomy by 2040 and beyond» (Διαμόρφωση και διασφάλιση της ανοιχτής στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ έως το 2040 και μετέπειτα), 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2760/877497>.

τα μέτρα για την ενίσχυση της αυτονομίας ενδέχεται να συνεπάγονται αρχικό κόστος ή διαρθρωτικές προσαρμογές και ενδεχομένως να μειώνουν τη βραχυπρόθεσμη αποδοτικότητα. Η εξελισσόμενη παγκόσμια δυναμική και οι υπερβολικές στρατηγικές εξαρτήσεις επέστησαν επίσης εκ νέου την προσοχή στη χρήση των δημόσιων συμβάσεων (συμπεριλαμβανομένων των από κοινού προμηθειών και του προτιμησιακού εφοδιασμού της ΕΕ) ως εργαλείου πολιτικής για την ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας και τη συνέχιση των προσπαθειών απανθρακοποίησης της βιομηχανίας¹⁶.

Η υπερβολική εξάρτηση από βασικές υπηρεσίες που παρέχονται από οντότητες εκτός ΕΕ σε τομείς όπως ο ψηφιακός τομέας και ο χρηματοπιστωτικός τομέας εκθέτει την ΕΕ σε κινδύνους, συμπεριλαμβανομένων των τρωτών σημείων της ασφάλειας των δεδομένων, των διαταραχών στην παροχή υπηρεσιών, της κατασκοπείας και του οικονομικού εξαναγκασμού. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όσον αφορά τις ψηφιακές υπηρεσίες που υπόκεινται σε αποτελέσματα δικτύου, τα οποία τείνουν να περιορίζουν τον ανταγωνισμό¹⁷. Για παράδειγμα, περίπου το 70 %¹⁸ των υποδομών υπολογιστικού νέφους της ΕΕ ελέγχεται από τρεις εταιρείες των ΗΠΑ: τις Amazon Web Services, Microsoft και Google.

Η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί βασικό δομικό στοιχείο μιας ανθεκτικής, θωρακισμένης στις μελλοντικές εξελίξεις και ανταγωνιστικής οικονομίας, ιδίως δεδομένου ότι το 2023 η ΕΕ εισήγαγε το 58 % της ενέργειάς της¹⁹. Ως εκ τούτου, η επιτάχυνση της μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας δεν έχει μόνο ζωτική σημασία για την επίτευξη των κλιματικών στόχων, αλλά αποτελεί επίσης στρατηγική επιταγή για τη μείωση της εξάρτησης από τις εισαγωγές ορυκτών καυσίμων και την προστασία της ΕΕ από γεωπολιτικούς κλυδωνισμούς, όπως αυτοί που αντιμετώπισε λόγω της χρήσης από τη Ρωσία της ενέργειας ως όπλου. Με την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας, η ΕΕ θα μπορούσε να μειώσει τις δαπάνες εισαγωγής ορυκτών καυσίμων κατά 2,8 τρισεκατομμύρια EUR μεταξύ 2031 και 2050, σε σύγκριση με τον μέσο όρο της περιόδου 2011-2020. Επενδύοντας στην εγχώρια παραγωγή καθαρής ενέργειας και στην ενεργειακή απόδοση, η ΕΕ ενισχύει την αυτονομία της και οικοδομεί για το μέλλον ένα ενεργειακό σύστημα χαμηλού κόστους που θα είναι ανθεκτικότερο. Ωστόσο, η μετάβαση αυτή δημιουργεί επίσης νέες εξαρτήσεις, τόσο για τα ίδια τα προϊόντα καθαρής τεχνολογίας, όπου η βιομηχανική παραγωγή κυριαρχείται από άλλους παγκόσμιους παράγοντες, όσο και για την επέκταση του καταλόγου και των ποσοτήτων²⁰ των κρίσιμων πρώτων υλών που διοχετεύονται στα εν λόγω προϊόντα όταν παράγονται στην ΕΕ ή αλλού (βλέπε πλαίσιο 1)²¹.

¹⁶ Nicoli, F., «Mapping the road ahead for EU public procurement reform», 2025, <https://www.bruegel.org/first-glance/mapping-road-ahead-eu-public-procurement-reform>.

¹⁷ Montero, J., Finger, M., *The rise of the new network industries: regulating digital platforms*, 2021.

¹⁸ [June -2024_BDO_Market-research_IaaS_PaaS.pdf](#).

¹⁹ Eurostat, «[Shedding light on energy in Europe](#)» (Ρίχνοντας φως στην ενέργεια στην Ευρώπη) – Έκδοση 2025 - Interactive publications - Eurostat.

²⁰ Ο αριθμός των κρίσιμων πρώτων υλών (στο εξής: CRM) που προσδιορίστηκαν από την ΕΕ αυξήθηκε από 14 το 2011 σε 34 το 2023.

²¹ Τα πλαίσια που χρησιμοποιούνται στην έκθεση αποτυπώνουν τις σχετικές νέες ενδείξεις που σηματοδοτούν αλλαγές και οποίες αντλήθηκαν από τη διαδικασία ανίχνευσης προοπτικών υπό την καθοδήγηση του ESPAS (<https://espas.eu/horizon.html>).

Πλαίσιο 1. Στον ορίζοντα: μια εποχή πιθανής νέας κυριαρχίας των πρώτων υλών και της καθαρής τεχνολογίας

Ο εντεινόμενος παγκόσμιος ανταγωνισμός για τους κρίσιμους πόρους και το μερίδιο αγοράς καθαρής τεχνολογίας, σε συνδυασμό με μια πιο συναλλακτική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων, θα μπορούσαν να προωθήσουν νέες συμμαχίες μεταξύ κρατικών και ιδιωτικών φορέων με στόχο τη δημιουργία κυριαρχίας τύπου OPEC σε συγκεκριμένους πόρους ή τεχνολογίες. Αυτός ο έλεγχος ενδέχεται να οδηγήσει σε σημαντικό πληθωρισμό των τιμών και να περιορίσει την πρόσβαση σε βασικά υλικά, αποτελώντας σοβαρή πρόκληση για τη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ και τη μετάβαση σε καθарές μορφές ενέργειας. Ως απάντηση, μπορεί να δοθεί ολοένα και μεγαλύτερη έμφαση στην καινοτομία στις πρακτικές κυκλικής οικονομίας και στις προηγμένες τεχνολογίες εξόρυξης, συμπεριλαμβανομένης της διαστημικής εξόρυξης, αρχής γενομένης από τη Σελήνη.

Οι κρίσιμες πρώτες ύλες διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο σε άλλους στρατηγικούς τομείς της ΕΕ, όπως η άμυνα, η πολιτική προστασία, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και η αυτοκινητοβιομηχανία. Οι διαταραχές στις αλυσίδες εφοδιασμού τους λόγω κυρώσεων, γεωπολιτικού εξαναγκασμού ή λαθρεμπορίου πρώτων υλών από εγκληματικές οργανώσεις²² θα μπορούσαν να έχουν σημαντικές δυσμενείς συνέπειες για την ΕΕ. Η εξάρτηση της Ένωσης από τις εισαγωγές των εν λόγω υλικών, σε συνδυασμό με τη συχνά υψηλή συγκέντρωση του εφοδιασμού σε λίγες χώρες κατά μήκος της αξιακής αλυσίδας (τόσο στην εξόρυξη όσο και στην επεξεργασία), ενέχει σοβαρούς κινδύνους για την οικονομία και την ασφάλεια, ιδίως δεδομένου ότι οι περιορισμοί στις εξαγωγές βιομηχανικών πρώτων υλών έχουν υπερπενταπλασιαστεί από το 2009²³. Η ενίσχυση της κυκλικότητας στην ΕΕ μπορεί να μειώσει αυτές τις εξαρτήσεις.

Εξισορροπημένη προσέγγιση της τεχνολογίας: είναι απαραίτητη για την αποδέσμευση της μελλοντικής ανταγωνιστικότητας, αλλά απαιτεί διαχείριση των σχετικών κινδύνων.

Οι τεχνολογίες έχουν μετασχηματιστικό δυναμικό: από τη στήριξη της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης ή της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης έως την τόνωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας και την ενίσχυση της ασφάλειας. Ως εκ τούτου, η γνώση των τεχνολογιών του μέλλοντος, από τη βασική επιστήμη έως την πλήρη επιχειρησιακή ανάπτυξη, αποτελεί ισχυρό γεωπολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό — και, ως εκ τούτου, ανθεκτικό — πλεονέκτημα. Η υιοθέτηση και η διαμόρφωσή τους στην ΕΕ αποτελεί θεμέλιο της μελλοντικής μας ανταγωνιστικότητας. Διασφαλίζει υπερσύγχρονες ικανότητες διακυβέρνησης και καθιστά δυνατή την αποτελεσματική προστασία και άμυνα έναντι επισφαλών κρατικών και μη κρατικών φορέων.

Ωστόσο, απαιτούνται καλά στοχευμένες διασφαλίσεις για την αποτροπή πιθανών συστημικών κινδύνων για την ασφάλεια, τα δικαιώματα των πολιτών και των εργαζομένων, την ιδιωτική ζωή, το κλίμα και το περιβάλλον, καθώς και τη δημοκρατία, την εμπιστοσύνη και την κοινωνική και εδαφική συνοχή. Διαπιστώνουμε ήδη την ταχεία και εκθετική διείσδυση των νέων τεχνολογιών στην αγορά, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε λίγες από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις παγκοσμίως. Πολλές νέες τεχνολογίες θα σηματοδοτήσουν την επόμενη δεκαετία: κβαντική, βιοτεχνολογία, νευροτεχνολογία και προηγμένα υλικά ή

²² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Emerging risks and opportunities for EU internal security stemming from new technologies» (Αναδυόμενοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για την εσωτερική ασφάλεια της ΕΕ που απορρέουν από τις νέες τεχνολογίες), 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2760/9617320>.

²³ ΟΟΣΑ (2025), «OECD supply chain resilience review: navigating risks», <https://doi.org/10.1787/94e3a8ea-en>.

ρομποτική, καθεμία από τις οποίες παρουσιάζει ευρείες ευκαιρίες αλλά και σοβαρούς κινδύνους. Η πιθανή χρήση ορισμένων άλλων τεχνολογιών, όπως η ηλιακή γεωμηχανική (ή η τροποποίηση της ηλιακής ακτινοβολίας)²⁴, αμφισβητείται σε μεγάλο βαθμό (βλ. πλαίσιο 2).

Πλαίσιο 2. Στον ορίζοντα: παγκόσμια διακυβέρνηση για τη διερεύνηση της ηλιακής γεωμηχανικής

Παρά τις παγκόσμιες προσπάθειες, οι δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής εντείνονται επικίνδυνα. Στο πλαίσιο αυτό, έχει προταθεί ένα σύνολο τεχνολογιών τροποποίησης της ηλιακής ακτινοβολίας (στο εξής: SRM), γνωστών και ως ηλιακή γεωμηχανική. Στόχος τους θα είναι η μείωση της υπερθέρμανσης του πλανήτη με την ενίσχυση της αντανάκλασης του ηλιακού φωτός στο διάστημα. Μολονότι τα δυνητικά οφέλη τους είναι εξαιρετικά αβέβαια, εγείρουν επίσης διάφορες ανησυχίες σχετικά με τις διανεμητικές επιπτώσεις ή την κακόβουλη χρήση. Επί του παρόντος, δεν υφίσταται διεθνές πλαίσιο που να διέπει την έρευνα, τις δοκιμές ή την ανάπτυξή τους. Ωστόσο, αρκετά έθνη διαθέτουν τις απαιτούμενες ικανότητες και ενδέχεται να τις υποβάλουν σε δοκιμή, για παράδειγμα μέσω έγχυσης στρατοσφαιρικού αερολύματος. Άλλα, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, επενδύουν σημαντικά στην έρευνα στον τομέα των SRM, αποκτώντας με αυτόν τον τρόπο γνώσεις και εμπειρογνωσία ως βάση για μελλοντικούς τεκμηριωμένους συμβιβασμούς και την ανάληψη ρόλου στη λήψη διεθνών αποφάσεων.

Η τεχνητή νοημοσύνη (στο εξής: TN) ξεχωρίζει ως τεχνολογία γενικού σκοπού με εκτεταμένες επιπτώσεις σε κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Προάγει τις επιστημονικές ανακαλύψεις, όπως διαπιστώνεται σε ό,τι αφορά την καινοτομία στον τομέα των υλικών ή τις δυνατότητές της στην κβαντική υπολογιστική, τον μετασχηματισμό της βιομηχανικής μεταποίησης, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη²⁵, τη βελτιστοποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού²⁶, και διάφορες άλλες πτυχές της ανθρώπινης ζωής, μεταξύ άλλων η ενδεχόμενη ενίσχυση της παραγωγικότητας καθώς και η διατάραξη της αγοράς εργασίας²⁷. Η TN μπορεί να θεωρηθεί πολλαπλασιαστής ισχύος, παρέχοντας γνώσεις και ικανότητες, συμπεριλαμβανομένων των υποδομών ζωτικής σημασίας, των προηγμένων βιολογικών όπλων, των δυνατοτήτων στο κυβερνοχώρο ή των λύσεων αυτόνομης επιτήρησης, που αποτελούσαν στο παρελθόν αποκλειστικό τομέα των κυβερνήσεων ή των εμπειρογνομώνων²⁸. Σπανίως έχει μια τεχνολογία επιτύχει τόσο γρήγορα την υιοθέτησή της από το κοινό. Η κυριαρχία στην αγορά και η επιρροή —από τον καθορισμό των θεματολογίων έρευνας μέχρι τον καθορισμό των κατευθύνσεων πολιτικής— ορισμένων παγκόσμιων φορέων καθιστά ασαφή τα όρια μεταξύ εμπορικών και δημόσιων φορέων και χώρων. Λόγω αυτής της διαπίστωσης απαιτείται επειγόντως προβληματισμός σχετικά με διάφορα σενάρια, συμπεριλαμβανομένων των ακραίων, ενώ δικαιολογείται η ανάληψη αποφασιστικής πολιτικής δράσης.

Το μοντέλο καινοτομίας της ΕΕ προάγει την ιδέα ότι τα δεδομένα που παράγονται στην κοινωνία —προσωπικού χαρακτήρα ή βιομηχανικά δεδομένα— θα πρέπει να είναι προσβάσιμα για παραγωγική και διαλειτουργική χρήση υπό σαφείς δεοντολογικούς όρους.

²⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ομάδα κύριων επιστημονικών συμβούλων, «Solar radiation modification», 2024, <https://data.europa.eu/doi/10.2777/391614>.

²⁵ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, «Artificial Intelligence for Health» (Τεχνητή νοημοσύνη για την υγεία), 2024, <https://www.who.int/publications/m/item/artificial-intelligence-for-health>.

²⁶ International Energy Agency, «Energy and AI», 2025, <https://www.iea.org/reports/energy-and-ai>

²⁷ Centre for Future Generations, «Preparing for AI labour shocks should be a resilience priority for Europe», 2025.

²⁸ Amodei, D. *Machines of Loving Grace*, 2024.

Επιπλέον, η κανονιστική προσέγγιση της ΕΕ αποτρέπει την ανεξέλεγκτη πρόσβαση σε δεδομένα σχετικά με τους Ευρωπαίους. Ταυτόχρονα, το μοντέλο αυτό μπορεί να παρεμποδίσει την καινοτομία και την είσοδο στην αγορά και αντιμετωπίζει προβλήματα όσον αφορά τη χρηματοδότηση και την ανάπτυξη. Για παράδειγμα, οι επιχειρηματίες της ΕΕ συχνά βασίζονται σε τραπεζική χρηματοδότηση και έχουν πιο περιορισμένη πρόσβαση σε ίδια κεφάλαια ή άλλες μορφές επιχειρηματικών κεφαλαίων, ενώ τα επιχειρηματικά κεφάλαια συνδέονται περισσότερο με την ανάπτυξη ανατρεπτικών τεχνολογιών που μπορούν να προωθήσουν την καινοτομία και να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη²⁹.

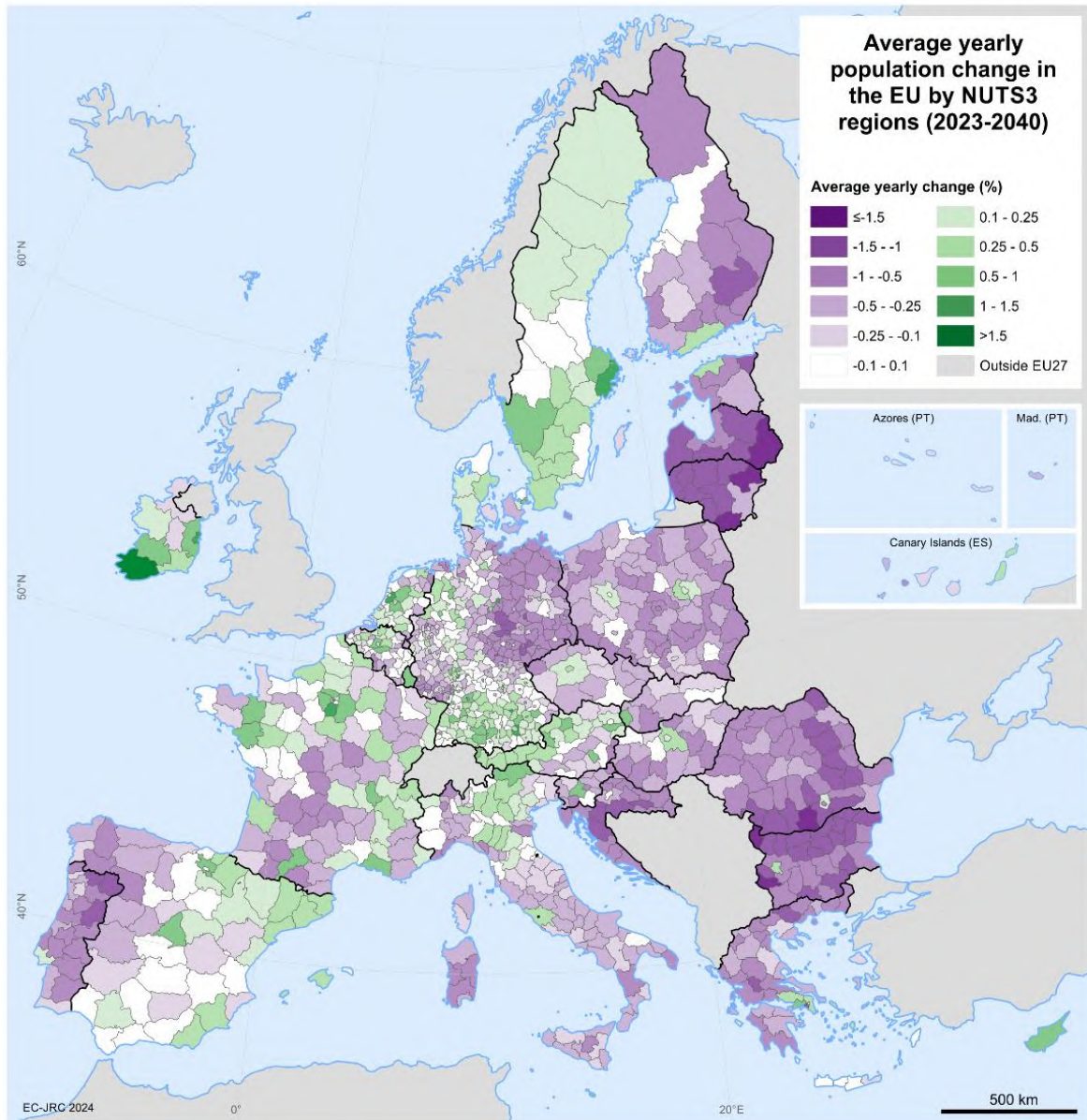
Με τις ολοένα και πιο ταχείες τεχνολογικές εξελίξεις, αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία³⁰ η ενίσχυση του μοντέλου καινοτομίας που βασίζεται στις αξίες της ΕΕ, σε αντίθεση με το μοντέλο των ΗΠΑ που βασίζεται στην αγορά ή το κινεζικό μοντέλο που υπαγορεύεται από το κράτος. Βασική πρόκληση για την προώθηση μιας καινοτομίας που βασίζεται σε δεοντολογικά κριτήρια και είναι ανταγωνιστική σε παγκόσμιο επίπεδο είναι ο κατακερματισμός της τεχνολογικής διακυβέρνησης της ΕΕ και των σχετικών πολιτικών μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών της.

Εικόνα 2: Μεταβολές του πληθυσμού της ΕΕ έως το 2040³¹

²⁹ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, «Capital markets union: a deep dive – five measures to foster a single market for capital», 2024, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op369~246a103ed8.en.pdf>.

³⁰ Bradford, A., *Digital empires. The global battle to regulate technology*, 2023.

³¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Outlook and demographic perspectives for EU's rural regions. A modelling-based exercise», 2025.

Η ευημερία των πολιτών και η ανθεκτικότητα της κοινωνίας υπό πίεση. Η ευημερία των πολιτών της ΕΕ συγκαταλέγεται στους βασικούς στόχους της Ένωσης. Η ποιότητα και η συνολική εμπειρία της ζωής, η εκπαίδευση και οι δεξιότητες, η εργασία, η ψυχική και σωματική υγεία και το περιβάλλον έχουν εγγενή αξία. Αποτελούν επίσης το θεμέλιο της ανθεκτικότητας της κοινωνίας —της ικανότητας των ανθρώπων να αντιμετωπίζουν τις διαταράξεις και τους μετασχηματισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, το ευρωπαϊκό μοντέλο αποτελεί ένα από τα βασικά μας πλεονεκτήματα. Πολλές χώρες της ΕΕ συγκαταλέγονται στους καλύτερους τόπους διαβίωσης³² στον κόσμο και οι Ευρωπαίοι απολαμβάνουν ορισμένα από τα χαμηλότερα επίπεδα ανισότητας σε σύγκριση με άλλες περιοχές του κόσμου. Ωστόσο, το μοντέλο αυτό βρίσκεται υπό πίεση: η ισότητα δεν αποτελεί πραγματικότητα για όλους και η πλήρης συμπερίληψη εξακολουθεί να είναι ανέφικτη. Η διατήρηση του ευρωπαϊκού κράτους πρόνοιας απαιτεί βιώσιμα δημόσια οικονομικά, καθώς και μια παραγωγική και ανταγωνιστική οικονομία.

Οι δημογραφικές αλλαγές, αν και συχνά παραβλέπονται, θα έχουν πολύ σημαντικές αλυσιδωτές επιπτώσεις στο μέλλον. Οι Ευρωπαίοι ζουν περισσότερο. Το μέσο προσδόκιμο

³² World Happiness Report 2025 (Έκθεση για την παγκόσμια ευτυχία), <https://worldhappiness.report/ed/2025/>.

ζωής έχει αυξηθεί κατά σχεδόν τέσσερα έτη από το 2002 και σήμερα είναι 81,4 έτη. Η υγιής μακροζωία προσφέρει διάφορες ευκαιρίες αλλά και προκλήσεις, ιδίως σε συνδυασμό με την παράλληλη μείωση των ποσοστών γονιμότητας³³. Η ΕΕ προβλέπεται να έχει 17 εκατομμύρια λιγότερα άτομα σε ηλικία εργασίας έως το 2040 σε σύγκριση με το 2023³⁴. Το ενδεχόμενο αυτό θα επηρεάσει την ανταγωνιστικότητά μας και θα ασκήσει μεγάλη πίεση στην αγορά εργασίας και στους δημόσιους προϋπολογισμούς, συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας της φορολογίας της εργασίας να αποφέρει επαρκή έσοδα³⁵. Το πρόβλημα επιτείνεται από τις προβλεπόμενες σημαντικές περιφερειακές ανισότητες όσον αφορά τη μείωση του πληθυσμού, με έντονες αντιθέσεις μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, ιδίως των πιο απομακρυσμένων (βλ. γράφημα 2).

Οι παγκόσμιες εξελίξεις θα αυξήσουν την πίεση στις μεταναστευτικές ροές προς την ΕΕ — ιδίως από την Αφρική, όπου ο πληθυσμός προβλέπεται να αυξηθεί από 1,2 δισεκατομμύρια σε 1,8 δισεκατομμύρια μεταξύ 2017 και 2035, οπότε το ήμισυ περίπου του πληθυσμού θα είναι κάτω των 21 ετών³⁶. Ταυτόχρονα, η ΕΕ θα χρειαστεί νόμιμη μετανάστευση λόγω των δημογραφικών τάσεων, αντιμετωπίζοντας παράλληλα την παράτυπη μετανάστευση. Ο συνδυασμός των δύο αυτών στοιχείων υποδεικνύει μια πιθανή πολιτική πορεία προς την κατεύθυνση της αντιστοίχισης των αναγκών των αγορών εργασίας της ΕΕ με ταλέντα από το εξωτερικό³⁷. Ωστόσο, η μετανάστευση παρουσιάζει μια σύνθετη εικόνα λόγω της αστάθειας τόσο των νόμιμων και των παράτυπων μεταναστευτικών τάσεων όσο και των αναγκών της αγοράς, καθώς και επειδή πρόκειται για ένα πολιτικά ευαίσθητο ζήτημα που χρήζει τεκμηριωμένου διαλόγου που αίρει την πόλωση³⁸.

Από περιφερειακή σκοπιά, οι ανισότητες στην ΕΕ αυξάνονται και γίνονται όλο και πιο περίπλοκες³⁹. Βρισκόμαστε επίσης αντιμέτωποι με την εμφάνιση μιας «γεωγραφίας της δυσαρέσκειας»⁴⁰, διότι τα οικονομικά οφέλη δεν είναι ομοιόμορφα κατανομημένα. Η τεχνολογική πρόοδος και οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής ενδέχεται να περιπλέξουν περαιτέρω την εικόνα αυτή, συμβάλλοντας στη βιομηχανική αναδιανομή.

Όσον αφορά την υγεία, στις μακροπρόθεσμες προκλήσεις περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις για συστήματα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και φροντίδας ηλικιωμένων, που επιδεινώνονται από τις ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων και τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί η αυξημένη απομόνωση και μοναξιά⁴¹, καθώς και η

³³ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics.

³⁴ Ευρωπαϊκό Σύστημα Στρατηγικής και Πολιτικής Ανάλυσης (ESPAS), «Choosing Europe's future. Global trends to 2040» (Επιλέγοντας το μέλλον της Ευρώπης. Παγκόσμιες τάσεις έως το 2040), 2024, <https://data.europa.eu/doi/10.2760/180422>.

³⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Annual report on taxation 2025 – Review of taxation policies in the EU Member States» (Ετήσια έκθεση για τη φορολογία 2025 – Επανεξέταση των φορολογικών πολιτικών στα κράτη μέλη της ΕΕ), 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2778/6367826> και «2024 Ageing Report. Economic and Budgetary Projections for the EU Member States» (Έκθεση του 2024 για τη δημογραφική γήρανση: οικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις για τα κράτη μέλη της ΕΕ).

³⁶ Έκθεση ESPAS (2024), ό.π.

³⁷ <https://population-europe.eu/research/policy-insights/labour-markets-rescue-policy-pathways-forward>.

³⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Navigating migration narratives», 2025.

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC142039>.

³⁹ Έκθεση ESPAS (2024), ό.π.

⁴⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Single Market economics briefs» (Δελτία για την οικονομία της ενιαίας αγοράς), https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/single-market-economics-briefs_en.

⁴¹ Schnept, S.V. at al. (επιμ.), *Loneliness in Europe. Determinants, risks, interventions*, Population Economics.

ακραία αύξηση των προβλημάτων ψυχικής υγείας μεταξύ των νέων⁴², εν μέρει λόγω των επιζήμιων επιπτώσεων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης⁴³, καθώς και λόγω των αυξανόμενων ποσοστών των μη μεταδοτικών νοσημάτων.

Η ανθεκτικότητα και η ευημερία συνδέονται επίσης με την υγεία του πλανήτη⁴⁴. Υπάρχουν συνέργειες μεταξύ της δράσης για το κλίμα, τα ύδατα και το περιβάλλον, όσο και μεταξύ αυτών και άλλων τομέων πολιτικής προτεραιότητας. Για παράδειγμα, τα υγιή οικοσυστήματα, όπως τα υδατικά συστήματα γλυκών υδάτων ή οι ωκεανοί, τα δάση ή οι τυρφώνες, αποτελούν ορισμένες από τις πιο αποτελεσματικές καταβόθρες άνθρακα και συμβάλλουν στην ανάσχεση των αυξανόμενων επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, όπως οι νεροποντές και οι παρατεταμένες ξηρασίες. Η δράση σε συντονισμό με τη φύση συμβάλλει στην ασφάλεια και την οικονομική ευημερία⁴⁵. Για παράδειγμα, ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής και η προσαρμογή σε αυτή συμβάλλουν στον περιορισμό των πανδημιών και στηρίζουν την επισιτιστική ασφάλεια. Μια συστημική και ανθεκτική στις μελλοντικές εξελίξεις προσέγγιση όσον αφορά την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη πολλαπλών στόχων: π.χ. η ανθεκτικότητα των υποδομών και των κτιρίων τόσο σε κινδύνους που σχετίζονται με το κλίμα όσο και σε άλλους κινδύνους⁴⁶. Οι κρίσιμες υπηρεσίες οικοσυστημάτων, όπως το καθαρό νερό, το έδαφος ή ο αέρας, είναι καίριας σημασίας για τους ανθρώπους αλλά και για την οικονομία⁴⁷.

Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλές επείγουσες προκλήσεις όσον αφορά την αξιοποίηση αυτών των συνεργειών. Μολονότι η ΕΕ βρίσκεται σε καλό δρόμο για την επίτευξη του στόχου της για μείωση των εκπομπών κατά 55 % έως το 2030, η πρόοδος προς την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της ΕΕ εξακολουθεί να είναι ανεπαρκής⁴⁸. Ταυτόχρονα, έχουν καταστεί ορατές πιθανές εντάσεις μεταξύ των πολιτικών βιωσιμότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, γεγονός που αυξάνει την ανάγκη στήριξης των ανθρώπων και των τόπων που πλήττονται περισσότερο.

Υπάρχουν επίσης αναδυόμενες ευκαιρίες για την υγεία του πλανήτη. Για παράδειγμα, η κατανόηση των οικοσυστημάτων θα μπορούσε να διευρυνθεί σημαντικά (βλ. πλαίσιο 3) και να αξιοποιηθεί για αλλαγές σε επίπεδο συστημάτων και για την ενσωμάτωση της βιοποικιλότητας ως οριζόντιας πολιτικής προτεραιότητας. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η αναδυόμενη «γεωπολιτική της βιοποικιλότητας» θα μπορούσε να συμβάλει στη μετατόπιση της έμφασης προς την αναγνώριση της αξίας των σπάνιων φυσικών πόρων και της βιώσιμης χρήσης τους, μακριά από την εκμετάλλευσή⁴⁹.

⁴² Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>.

⁴³ Haidt, J., *The Anxious generation. How the great rewiring of childhood is causing an epidemic of mental illness*, 2024.

⁴⁴ Πρόγραμμα του ΟΗΕ για το περιβάλλον, «Navigating new horizons. A global foresight report on planetary health and human wellbeing», 2024.

⁴⁵ United Nations University, «Interconnected disaster risks: turning over a new leaf», 2025.

⁴⁶ Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, «European Climate Risk Assessment» (Ευρωπαϊκή εκτίμηση κλιματικών κινδύνων), 2024.

⁴⁷ Βλ. για παράδειγμα, Dechezleprêtre, A. και V. Vienne, «The impact of air pollution on labour productivity: Large-scale micro evidence from Europe», *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*, No. 2025/14, <https://doi.org/10.1787/318cb85f-en>.

⁴⁸ Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, «European Union 8th Environment Action Programme – Monitoring report on progress towards the 8th EAP objectives» (8ο πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον – Έκθεση παρακολούθησης της προόδου προς την επίτευξη των στόχων του 8ου ΠΔΠ), 2025.

⁴⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «The EU environmental foresight system (FORENV) – Final report of 2023-24 annual cycle – Emerging risks and opportunities for biodiversity protection and ecosystem services in the context of economic and societal challenge», 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2779/9033877>

Πλαίσιο 3. Στον ορίζοντα: κατανόηση της σκοτεινής βιόσφαιρας και των οικοσυστημάτων βαθέων υδάτων

Δεδομένου ότι βρισκόμαστε αντιμέτωποι με την επιδεινούμενη υποβάθμιση των οικοσυστημάτων και των κρίσιμων υπηρεσιών που παρέχουν, η επιστημονική προσοχή στρέφεται σε λιγότερο εξερευνημένες περιοχές. Κάτω από την επιφάνεια του πλανήτη βρίσκονται τα βαθέα ύδατα και η «σκοτεινή βιόσφαιρα» στο έδαφος και τον φλοιό της Γης, με μικρόβια που παράγουν τόσο «σκοτεινό οξυγόνο» (που παράγεται στα βαθέα ύδατα και κάτω από την επιφάνεια της Γης απουσία φωτός) ώστε η παγκόσμια σημασία τους να είναι συγκρίσιμη με εκείνη των τροπικών δασών. Οι νεοεμφανιζόμενοι τομείς έρευνας επικεντρώνονται στο τι θα μπορούσαν να σημαίνουν οι εν λόγω υπόγειοι πόροι για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, τη βιοποικιλότητα και την παροχή βασικών υπηρεσιών. Τα οικοσυστήματα βαθέων υδάτων και οι δυνητικά επαναστατικές επιπτώσεις τους στη βιοτεχνολογία, την ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή και την ιατρική αποτελούν έναν ακόμη νεοεμφανιζόμενο τομέα. Η μελλοντική δράση θα μπορούσε να περιλαμβάνει π.χ. τη δημιουργία κάθετων ζωνών προστασίας και «αόρατων» αποθεμάτων ενσωματωμένων σε μελλοντικούς στόχους βιοποικιλότητας. Οι προηγμένες τεχνολογίες εξερεύνησης θα μπορούσαν να επιταχύνουν την επιστημονική ανακάλυψη και να αυξήσουν την πίεση για την εκμετάλλευση του περιβάλλοντος βαθέων υδάτων (π.χ. για τις κρίσιμες πρώτες ύλες), απαιτώντας προληπτική και συστημική προσέγγιση.

Η δημοκρατία και οι θεμελιώδεις αξίες μας απειλούνται. Οι Ευρωπαίοι θεωρούν τη δημοκρατία και τη διακυβέρνηση (41 %) ως τον πλέον κρίσιμο τομέα για την ανθεκτικότητα⁵⁰. Σε σύγκριση με άλλα συστήματα, οι υγιείς δημοκρατίες έχουν ενσωματωμένη ανθεκτικότητα που συνδέεται με την προσαρμοστικότητα, τη λαϊκή στήριξη, τη λογοδοσία και τους μηχανισμούς αυτοδιόρθωσης. Ωστόσο, οι δημοκρατίες μπορεί να είναι ευάλωτες στη διάβρωση αν δεν υπάρχουν ισχυροί μηχανισμοί προστασίας, ενώ ο επανεκδημοκρατισμός δεν είναι εύκολος ακόμη και μετά από εκλογικές αλλαγές που υπόσχονται να αντιστρέψουν τη δημοκρατική οπισθοδρόμηση⁵¹. Ταυτόχρονα, η δημοκρατία στην ΕΕ υφίσταται εξωτερική και εσωτερική πίεση: υπονόμηση του κράτους δικαίου και της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης, επιθέσεις κατά της κοινωνίας των πολιτών, κατασκοπευτικό λογισμικό, χειραγώγηση των πληροφοριών από το εξωτερικό καθώς και παρεμβάσεις και παραπληροφόρηση, εκλογικές παρεμβάσεις. Διαπιστώνουμε την αυξανόμενη προώθηση αντιδημοκρατικών αφηγημάτων και συμπεριφορών, μεταξύ άλλων μεταξύ των νέων, και την εκμετάλλευση κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και τεχνολογικών τρωτών σημείων.

Παρόλο που δεν είναι όλα αυτά καινούργια, η κλίμακα και ο ανοικτός χαρακτήρας των εν λόγω απειλών έχουν αυξηθεί. Οι απόψεις των πολιτών διαμορφώνονται όλο και περισσότερο από εξατομικευμένες πηγές που βασίζονται σε αλγόριθμους, οι οποίες περιορίζουν τον κοινό χώρο για δημοκρατικό διάλογο που βασίζεται σε κοινά πραγματικά περιστατικά και αποδεικτικά στοιχεία. Το 42 % των νέων Ευρωπαίων βασίζεται κυρίως στο TikTok, το Instagram ή το YouTube για να ενημερώνεται για τις ειδήσεις⁵². Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μεγεθύνουν τους ιδεολογικούς θαλάμους αντήχησης και οδηγούν στην πόλωση, με αλγόριθμους που δίνουν προτεραιότητα στο διχαστικό περιεχόμενο. Ένα πολιτικό και ιδεολογικό χάσμα φαίνεται να ανακύπτει μεταξύ των νέων γυναικών και ανδρών⁵³. Διαπιστώνουμε, επίσης, τις συνέπειες από την ανάδυση μιας νέας παγκόσμιας ολιγαρχίας, λόγω της αυξανόμενης επιρροής που ασκεί στην πολιτική ένας μικρός αριθμός

⁵⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Resilience: The future of Europe as seen by EU citizens - Thematic analysis of the future stories shared through the #OurFutures initiative», 2025.

⁵¹ European Democracy Hub, «How to strengthen democratic resilience. Five lessons for democratic renewal», 2024, <https://europeandemocracyhub.epd.eu/how-to-strengthen-democratic-resilience/>.

⁵² Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου για τη νεολαία του 2024, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2025.

⁵³ Berland, O. και Leroutier, M., «The gender gap in carbon footprints: Determinants and implications, Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment», 2025, έγγραφο εργασίας αριθ. 424.

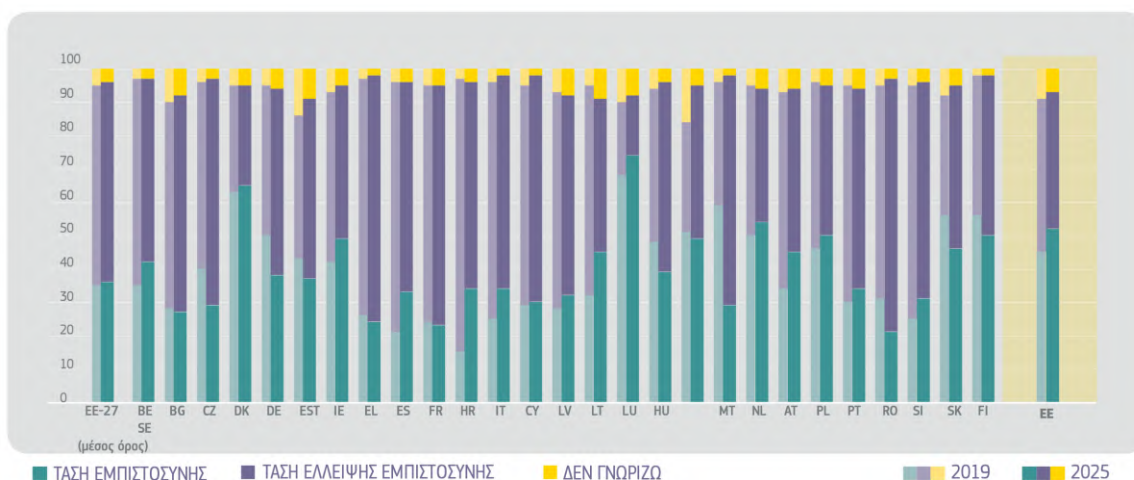
δισεκατομμυριούχων του τεχνολογικού τομέα. Παρόλο που η ΤΝ έχει τη δυνατότητα να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα, τη διαφάνεια και τη συμμετοχικότητα στις δημοκρατικές διαδικασίες, οι εκστρατείες χειραγώγησης που χρησιμοποιούν ειδήσεις που είναι προϊόντα βαθυπαραποίησης ή ψευδείς ειδήσεις που παράγονται από ΤΝ είναι ήδη ικανές να αποδυναμώσουν τις κυβερνήσεις, να μειώσουν την εμπιστοσύνη, να αποσταθεροποιήσουν τις αγορές ή να επηρεάσουν τις εκλογές (βλέπε πλαίσιο 4). Παραδείγματα αποτελούν οι εξωτερικές παρεμβάσεις και η κατάχρηση των πλατφορμών μέσω κοινωνικής δικτύωσης για σκοπούς παραπληροφόρησης κατά τη διάρκεια των πρόσφατων εκλογών σε ορισμένα κράτη μέλη. Η ταχεία και ανεξέλεγκτη τεχνολογική ανάπτυξη ενδέχεται απλώς να περιπλέξει περαιτέρω την πρόκληση που αποτελεί η παραπληροφόρηση.

Πλαίσιο 4. Στον ορίζοντα: πες μου τι σκέφτεσαι

Η τεχνολογική πρόοδος ανοίγει επίσης τη συζήτηση σχετικά με το ποια προσωπικού χαρακτήρα και ευαίσθητα δεδομένα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για πολιτικούς σκοπούς στο μέλλον. Ορισμένοι θεωρούν ότι κάτι τέτοιο θα μπορούσε να ισχύει για τα νευρωνικά δεδομένα που παράγονται από τα νευρικά μας συστήματα, για παράδειγμα, δεδομένα που συλλέγονται από βιομετρικές φορητές συσκευές. Τα προηγμένα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα ΤΝ μπορούν ήδη να λαμβάνουν υπόψη τα συναισθήματα: τροφοδοτούμενα από νευρωνικά δεδομένα θα μπορούσαν να αυξήσουν σημαντικά την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται σε συναισθηματικές ανάγκες. Σήμερα οι αλγόριθμοι μπορούν να προβλέψουν ακόμη και τι περιεχόμενο θα «υπερμεταδοθεί» στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ο συνδυασμός των γνώσεων αυτών με νευρωνικά δεδομένα θα μπορούσε να ανοίξει τον δρόμο σε πρωτοφανείς δυνατότητες χειραγώγησης και της πολιτικής συμπεριφοράς στην κλίμακα των ατόμων και των κοινωνιών. Το ενδεχόμενο αυτό ανοίγει τον διάλογο σχετικά με την ενδεχόμενη ανάγκη επέκτασης των δικαιωμάτων προστασίας της ιδιωτικής ζωής σε άλλους τομείς, όπως τα νευρωνικά δεδομένα, τα οποία ζητούνται όλο και περισσότερο από τις εταιρείες τεχνολογίας.

Ωστόσο, η εικόνα δεν είναι εντελώς δυσοίωνη εάν θεωρήσουμε ότι η εμπιστοσύνη στις κυβερνήσεις αποτελεί δείκτη δημοκρατικής υγείας. Το 52 % των Ευρωπαίων τείνουν να εμπιστεύονται την ΕΕ, ποσοστό που είναι το υψηλότερο από το 2007 (βλ. γράφημα 3). Μεταξύ των νέων (15-24 ετών) το ποσοστό αυτό είναι ακόμη υψηλότερο, δηλαδή 59 %.

Γράφημα 3: Εμπιστοσύνη στην εθνική κυβέρνηση και στην ΕΕ (2019 και 2025)⁵⁴

⁵⁴ Τακτικά Ευρωβαρόμετρα, φθινόπωρο 2019 και άνοιξη 2025.

Οι ρίζες της δημοκρατικής ανθεκτικότητας και ανανέωσης βρίσκονται στην κοινωνική συνοχή, στους θεσμικούς μηχανισμούς ελέγχων και ισορροπιών και στην καινοτομία για τη βελτίωση της δημοκρατίας⁵⁵. Η ΕΕ διαθέτει τους μοχλούς για να δράσει με συνέπεια διά των πολιτικών και των μέσων της.

3. Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΑΝΘΕΚΤΙΚΗ ΕΕ ΤΟ 2040: ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΗΣ

Με βάση τις διάφορες πρόσφατες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες σχετικά με την ανθεκτικότητα, η ΕΕ πρέπει να συνεχίσει να διαμορφώνει ένα μείγμα πολιτικών, με βάση μια συνεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση, για την οικοδόμηση οικονομικής, κοινωνικής, περιβαλλοντικής και πολιτικής ανθεκτικότητας. Για τον σκοπό αυτό απαιτείται μια προσέγγιση στο επίπεδο του συνόλου της κυβέρνησης, καθώς και συνεπής «προσομοίωση ακραίων καταστάσεων» των ενωσιακών πολιτικών όσον αφορά την τρέχουσα και τη μελλοντική ανθεκτικότητα. Ακόμη πιο σημαντικό είναι, δεδομένων τόσο των υφιστάμενων προκλήσεων όσο και του οράματος μιας ευρύτερης Ένωσης, να πραγματοποιήσει η ΕΕ τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις για να κατοχυρώσει το πολυεπίπεδο θεσμικό πλαίσιο και τους μηχανισμούς που θα της επιτρέψουν όχι μόνο να λειτουργεί αποτελεσματικά, αλλά και να διασφαλίζει ότι έχει την ικανότητα να λαμβάνει τολμηρές αποφάσεις με την ενίσχυση της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία όπου απαιτείται. Η ΕΕ χρειάζεται επίσης ένα πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο κατάλληλο για τις προτεραιότητές της, πιο εστιασμένο, απλούστερο και αποτελεσματικό⁵⁶. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ πρέπει να διασφαλίσουν μια ανθεκτική, σύγχρονη και αποτελεσματική δημόσια διοίκηση ικανή να υλοποιήσει τις πολιτικές μας προτεραιότητες σε ένα δύσκολο πλαίσιο.

Η παρούσα έκθεση προτείνει μη εξαντλητικούς βασικούς τομείς δράσης που μπορούν να έχουν σημαντικό θετικό αντίκτυπο και στους οποίους η ΕΕ και τα κράτη μέλη της έχουν τα μέσα για να αναλάβουν δράση.

Βασικός τομέας 1: ανάπτυξη ενός συνεκτικού παγκόσμιου οράματος για την ΕΕ

Η ΕΕ πρέπει να αξιοποιήσει τη θέση της ως ισχυρού, σταθερού και αξιόπιστου εσωτερικού και παγκόσμιου εταίρου, με βάση τις θεμελιώδεις αξίες και τους στόχους της. Η ΕΕ πρέπει να είναι σαφέστερη ως προς το τι αντιπροσωπεύει και πιο δυναμική όσον αφορά την υπεράσπιση του διακριτού μοντέλου της. Προς τούτο απαιτείται η ανάπτυξη μιας σαφούς ενωσιακής στρατηγικής ιδέας, που αποτελείται από θεμελιώδεις αρχές για τη διαμόρφωση εσωτερικών πολιτικών, την πλοήγηση στην παγκόσμια σκηνή και την ενίσχυση του διεθνούς συστήματος βάσει κανόνων. Αυτή η ιδέα πρέπει να συνοδεύεται από την υλοποίηση έργων που έχουν απήχηση στους ανθρώπους και επί τόπου στην Ευρώπη, με βάση τα συμφέροντά τους και τις ευρωπαϊκές αξίες τους. Τα εν λόγω έργα πρέπει να παρουσιάσουν την Ευρώπη ως αξιόπιστο παράγοντα και εταίρο, που προτιμά τη συνεργασία έναντι της αντιπαλότητας, αλλά και ικανό να επιβληθεί και να αντιταχθεί σε όσους απειλούν τα συμφέροντά της. Αυτό περιλαμβάνει επίσης την προσέλκυση ταλέντων από το εξωτερικό στον ακαδημαϊκό χώρο, στην έρευνα και σε άλλους κρίσιμους τομείς, όπως οι βιοτεχνολογίες.

Για την εφαρμογή αυτής της προσέγγισης, η ΕΕ θα πρέπει να στηρίξει το ευρύ προκειμένου να αναλάβει πιο εξέχοντα ρόλο στην παγκόσμια σκηνή και να παράσχει ένα σταθερό κανονιστικό πλαίσιο που θα ευνοεί την προσέλκυση επενδύσεων. Η προσχώρηση των υποψήφιων χωρών θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για μια οικονομικά και γεωπολιτικά ισχυρότερη Ένωση. Καθώς επιταχύνεται η διαδικασία διεύρυνσης της ΕΕ και εντείνεται η

⁵⁵ European Democracy Hub, «A new dynamic of democratic resilience?», 2025, <https://europeandemocracyhub.epd.eu/a-new-dynamic-of-democratic-resilience/>.

⁵⁶ Βλ. πρόταση της Επιτροπής για το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2028-2034 [COM/2025/570 final].

σταδιακή ολοκλήρωση, οι υποψήφιες χώρες, οι δυνάμει υποψήφιες χώρες και οι πλησιέστεροι γείτονες της ΕΕ θα πρέπει να ενσωματωθούν σταδιακά στις πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ. Η ΕΕ πρέπει να συνάψει νέες εταιρικές σχέσεις και συμμαχίες με βάση κοινά συμφέροντα, στηριζόμενη στη στρατηγική Global Gateway, ενώ θα ενισχύει παράλληλα τους μηχανισμούς για την υπεράσπιση της ενεργειακής και οικονομικής της ασφάλειας σε συνδυασμό με την προστασία του κλίματος. Η ΕΕ θα πρέπει να διαμορφώσει ενεργά και μέσω μιας συνεκτικής προσέγγισης τη συζήτηση σχετικά με μια νέα παγκόσμια τάξη βάσει κανόνων και σχετικά με τη μεταρρύθμιση της πολυμέρειας, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Εθνών και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η ΕΕ θα πρέπει να προχωρήσει πέρα από μια αντιδραστική και καθοδηγούμενη από την κρίση προσέγγιση της πολιτικής γειτονίας και, αντ' αυτής, να καλλιεργήσει μακροπρόθεσμες, αμοιβαία επωφελείς εταιρικές σχέσεις. Οι σχέσεις αυτές θα μπορούσαν να προωθήσουν τη σταθερότητα στην ευρύτερη γειτονία της και να δημιουργήσουν παράλληλα κοινή ευημερία και να ενισχύσουν την παγκόσμια επιρροή της.

Βασικός τομέας 2: ενίσχυση της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της, από κοινού με τις υποψήφιες χώρες, τους πλησιέστερους γείτονες και εταίρους που συμμερίζονται τις ίδιες απόψεις, πρέπει να αναπτύξουν μια μακρόπνοη προσέγγιση που θα βασίζεται στην τεχνολογία. Η προσέγγιση θα πρέπει να αξιοποιεί τις πολιτικοστρατιωτικές συνέργειες, να αποτρέπει τους κακοπροαίρετους παράγοντες και να προστατεύει τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και την κοινωνία των πολιτών από συνδυασμένες εσωτερικές και εξωτερικές απειλές κατά της ασφάλειας, σε πλήρη συνοχή με τις αξίες της ΕΕ και το διεθνές δίκαιο. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στον εξορθολογισμό της λήψης αποφάσεων σε καταστάσεις κρίσης, καθώς και στην ανάπτυξη και εφαρμογή στην πράξη των στρατηγικών παραγόντων διευκόλυνσης που προέρχονται από την ΕΕ, όπως οι ασφαλείς ψηφιακές υποδομές, τα ενεργειακά δίκτυα, τα δίκτυα και οι υποδομές μεταφορών, οι διαστημικές υποδομές και υπηρεσίες, καθώς και τα συστήματα συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών. Τα παραπάνω θα πρέπει να επιτευχθούν με την καλύτερη αξιοποίηση των οικονομικών κλίμακας της ΕΕ, για παράδειγμα με τη συγκέντρωση των δημόσιων συμβάσεων, ιδίως για τις υποδομές μεγάλης κλίμακας και στον τομέα της ασφάλειας. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των κινδύνων για την ασφάλεια απαιτεί ενισχυμένη ετοιμότητα και προετοιμασία σε ολόκληρη την αλυσίδα, από τα μεμονωμένα μέλη του κοινού και τις τοπικές μη στρατιωτικές οργανώσεις έως τη βιομηχανία, τους κυβερνητικούς παράγοντες και τις ένοπλες δυνάμεις των κρατών μελών της ΕΕ. Επιπλέον, θα πρέπει να ενισχυθούν οι υφιστάμενες ικανότητες ανάλυσης προοπτικών σε τομείς όπως η πολιτική ασφάλεια, η διαχείριση των συνόρων και η ανθεκτικότητα στις καταστροφές. Η συνεργασία ΕΕ-NATO θα πρέπει να ενισχυθεί ώστε να αποφευχθεί ο κατακερματισμός ενόψει των προκλήσεων στον τομέα της ασφάλειας. Η ασφάλεια πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε όλες τις βασικές πολιτικές και όλους τους βασικούς τομείς, με ολοκληρωμένη εδαφική προοπτική.

Βασικός τομέας 3: αξιοποίηση της ισχύος της τεχνολογίας και της έρευνας

Η ΕΕ θα πρέπει να αναλάβει ηγετικό ρόλο στη διαμόρφωση της παγκόσμιας διακυβέρνησης και των διασφαλίσεων για τεχνολογίες υψηλού αντικτύπου, ιδίως καινοτόμες και καθαρές τεχνολογίες, και, ταυτόχρονα, να κατοχυρώσει την ύπαρξη ευρείας επιλογής κρίσιμων τεχνολογιών της ΕΕ.

Για να αξιοποιηθεί το τεράστιο μετασχηματιστικό δυναμικό της ΤΝ για θετική συμβολή στην κοινωνία, η ΕΕ και τα κράτη μέλη της πρέπει να διασφαλίσουν ότι η ΤΝ αιχμής μπορεί να αναπτυχθεί με ασφάλεια στην Ευρώπη και ότι η υιοθέτηση και η διάδοσή της ευθυγραμμίζονται με τις ευρωπαϊκές αξίες της αξιοπρέπειας, της δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης, ενώ παράλληλα θα προετοιμάζονται συστηματικά για τις βαθιές αλλαγές που θα επιφέρει η ΤΝ, για παράδειγμα στην αγορά εργασίας και στο τοπίο της ασφάλειας. Με τον

καθορισμό παγκόσμιων προτύπων και την οικοδόμηση στρατηγικής αυτονομίας σε βασικούς τομείς έρευνας, υποδομών και θεμελιωδών μοντέλων στον τομέα της ΤΝ, η ΕΕ μπορεί να διασφαλίσει ότι η ανατρεπτική δύναμη της ΤΝ θα καταστεί κινητήρια δύναμη της ευημερίας, της συμμετοχικότητας, της ασφάλειας, της προστασίας και της δημοκρατικής εμπιστοσύνης. Η ΕΕ θα πρέπει να αναλάβει ηγετικό ρόλο παγκοσμίως στη διαμόρφωση δεοντολογικών και ασφαλών καινοτομιών στον τομέα της ΤΝ — προωθώντας τη διαφανή, υπεύθυνη και ανθρωποκεντρική ΤΝ, αξιολογώντας και μετριάζοντας συστηματικά τους συστημικούς κινδύνους κατάχρησης, δυσλειτουργίας ή προβλημάτων ευθυγράμμισης των πλέον προηγμένων μοντέλων ΤΝ.

Για να ενσωματώσει τις αξίες της, η ΕΕ πρέπει να είναι σε θέση να επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζονται τα τεχνολογικά συστήματα και υποδομές και τους στόχους τους οποίους βελτιστοποιούν. Για αυτόν τον λόγο ο συντονισμός με τα κράτη μέλη, η χρηματοδοτική στήριξη, η κανονιστική απλούστευση για στρατηγικά έργα (όπως ασφαλή κέντρα δεδομένων και τα πλέον προηγμένα ευρωπαϊκά μοντέλα ΤΝ γενικού σκοπού), η ανοικτή επιστήμη, οι ερευνητικές υποδομές της ΕΕ, τα ρυθμιστικά δοκιμαστήρια, τα διαφανή πρότυπα και η ισχυρή θεσμική εποπτεία καθίστανται καίριας σημασίας. Τα γιγα-εργοστάσια ΤΝ ως υποδομή ή ο κώδικας ορθής πρακτικής για την ΤΝ γενικού σκοπού ως de facto πρότυπο για την ασφάλεια και την προστασία της προηγμένης ΤΝ αποτελούν ελπιδοφόρα παραδείγματα μιας τέτοιας έξυπνης και στρατηγικής προσέγγισης.

Η ΕΕ πρέπει επίσης να ενισχύσει την τεχνολογική κυριαρχία της σε κρίσιμους τομείς, εστιάζοντας σε στρατηγικές μελλοντικές αξιακές αλυσίδες, οικοδομώντας τον ρόλο της ως αξιόπιστου περιφερειακού εταίρου και προσομοιώνοντας ακραίες καταστάσεις όσον αφορά τις πολιτικές της ΕΕ (και των κρατών μελών) σε σχέση με τα αποτελέσματα της στρατηγικής αυτονομίας τους. Η ΕΕ θα πρέπει να αποτελέσει υπόδειγμα δεοντολογικής και επιστημονικά τεκμηριωμένης ηγεσίας σχετικά με υπεύθυνες και προληπτικές προσεγγίσεις σε νέες αμφιλεγόμενες τεχνολογίες, όπως η υπερευφυΐα ή η βελτίωση των χαρακτηριστικών του ανθρώπου, η προηγμένη εξερεύνηση των ωκεανών ή η τροποποίηση της ηλιακής ακτινοβολίας, μεταξύ άλλων με την προώθηση παγκόσμιων συνεργατικών δομών διακυβέρνησης για την αντιμετώπιση πιθανών κινδύνων, οφελών και διανεμητικών επιπτώσεων. Με βάση την εμπειρία του δικτύου δορυφορικών επικοινωνιών IRIS², θα μπορούσαν να αναπτυχθούν ευρωπαϊκές συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα σε περιπτώσεις όπου νέες τεχνολογίες αναπτύσσονται ως δημόσια αγαθά, δηλαδή ψηφιακές πλατφόρμες, ΤΝ και αλγόριθμοι στις δημόσιες υπηρεσίες και τον τομέα της υγείας ή στρατηγικές υποδομές, μεταξύ άλλων για την έρευνα. Η ΕΕ πρέπει να αντιμετωπίσει τον κατακερματισμό της πολιτικής στον τομέα της τεχνολογικής διακυβέρνησης. Η συνοχή σε όλα τα επίπεδα και τους τομείς θα επιτρέψει τον προορατικό εντοπισμό και τη διαχείριση πιθανών συμβιβασμών (π.χ. μεταξύ της αποτελεσματικότητας της αλυσίδας εφοδιασμού και της στρατηγικής αυτονομίας· νέων ψηφιακών τεχνολογιών και κατανάλωση ενέργειας), να ενισχύσει τις συνέργειες μεταξύ διακριτών τομέων πολιτικής (π.χ. βιομηχανική πολιτική και ασφάλεια) και να εντείνει τη διεθνή συνεργασία και τον καθορισμό προτύπων με εταίρους που συμμερίζονται τις ίδιες απόψεις.

Βασικός τομέας 4: ενίσχυση της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανθεκτικότητας και προετοιμασία για τις αναταραχές στην αγορά εργασίας

Η ΕΕ πρέπει να ενισχύσει την ικανότητα επίτευξης συμπεριληπτικής και βιώσιμης ανάπτυξης, σε συνδυασμό με την ικανότητα ταχείας απορρόφησης εξωτερικών κλυδωνισμών και προσαρμογής σε αυτούς. Θα πρέπει να καταβάλλει προσπάθειες για την ενίσχυση και τον μετασχηματισμό των βιομηχανιών, ώστε τα πλεονεκτήματα των νέων τεχνολογιών να αποβούν εις όφελος όλων. Η ΕΕ θα πρέπει να εκπονήσει ολοκληρωμένη αξιολόγηση των υφιστάμενων και μελλοντικών τομέων, ιδίως εκείνων που είναι ζωτικής σημασίας για τη στρατηγική

αυτονομία της, και να αναλάβει συνεκτική δράση για την ενίσχυση των αλυσίδων εφοδιασμού, των πόρων (συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων), των μέσων που διαθέτει, των ικανοτήτων και του ελέγχου, ενώ παράλληλα θα διασφαλίζει την κοινωνική και εδαφική συνοχή της Ένωσης. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να προετοιμαστεί για τις αναμενόμενες διαταραχές και αναδιαρθρώσεις της αγοράς εργασίας λόγω των διαφόρων μετατάσεων, οι οποίες αφορούν από τη γεωπολιτική, τον πράσινο και τον τεχνολογικό μετασχηματισμό έως τη μεταβαλλόμενη φύση των θέσεων εργασίας και τη δημογραφία.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της πρέπει να επενδύσουν στην απανθρακοποίηση της οικονομίας της ΕΕ και στην προώθηση της παγκόσμιας δράσης για την επιτάχυνση της μετάβασης στην καθαρή ενέργεια και τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, καθώς και σε υποδομές παγκόσμιας κλάσης και ανθεκτικές στην κλιματική αλλαγή. Η ΕΕ θα πρέπει να αναπτύξει περαιτέρω μια κυκλική οικονομία, να ενισχύσει την εγχώρια εξόρυξη, παραγωγή και ανακύκλωση κρίσιμων πρώτων υλών και ταυτόχρονα να επενδύσει στην έρευνα και την ανάπτυξη για την υποκατάσταση των εν λόγω υλικών από μη ορυκτές πηγές σε στρατηγικούς τομείς, παράλληλα με την αυξημένη συνεργασία με τις χώρες-εταίρους στον τομέα των κρίσιμων πρώτων υλών.

Για την κινητοποίηση των αναγκαίων ιδιωτικών κεφαλαίων σε κλίμακα, είναι απαραίτητη η οικοδόμηση μιας πραγματικής Ένωσης Αποταμίευσης και Επενδύσεων για να διοχετευθεί η ευρωπαϊκή αποταμίευση σε στρατηγικές επενδύσεις για την οικονομική και κλιματική ανθεκτικότητα, την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να συνεχίσουν το έργο τους για την απλούστευση, ιδίως για τις ΜΜΕ.

Η οικοδόμηση της αμυντικής ένωσης της ΕΕ αποτελεί ευκαιρία για την εφαρμογή μιας συντονισμένης πολιτικής (τόσο μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών όσο και στο πλαίσιο των πολιτικών της ΕΕ) η οποία θα συγκεντρώνει την ανταγωνιστικότητα, την ασφάλεια, τις δεξιότητες, την καινοτομία και την ετοιμότητα. Πρόσθετες επενδύσεις στην άμυνα, καθώς και στην έρευνα και την καινοτομία, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τη στήριξη τεχνολογιών και υποδομών διπλής χρήσης, όπου είναι δυνατόν, με έμφαση στη μόχλευση πολιτικοστρατιωτικών συνεργειών σε ολόκληρη την αλυσίδα καινοτομίας, από τη βασική έρευνα έως την προμήθεια ικανοτήτων. Ομοίως, οι μη στρατιωτικές τεχνολογίες θα πρέπει να αξιοποιούνται καλύτερα για τη στήριξη της αμυντικής ετοιμότητας.

Βασικός τομέας 5: στήριξη της βιώσιμης και συμπεριληπτικής ευημερίας

Η ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσει να ενισχύει την κοινωνική οικονομία της αγοράς και τη δίκαιη μετάβαση σε μια καθαρή οικονομία. Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να περιλαμβάνεται η συνεχής στήριξη για τη μετατόπιση της φορολογίας από τη φορολόγηση της εργασίας προς τη φορολόγηση των αρνητικών εξωτερικών παραγόντων, με ισορροπημένο τρόπο που διασφαλίζει βιώσιμα φορολογικά έσοδα, καθώς και την οικονομική προσιτότητα και τη διαθεσιμότητα βιώσιμων προϊόντων και υπηρεσιών. Στο πλαίσιο του στόχου της δίκαιης μετάβασης, η ΕΕ θα πρέπει να δώσει εκ νέου έμφαση στην έγκαιρη και απτή στήριξη και συνεργασία με τις επηρεαζόμενες κοινότητες και ομάδες, καθώς και σε ένα ελκυστικό όραμα για τις εν λόγω κοινότητες και ομάδες μετά τον άνθρακα. Θα πρέπει να συνεχίσει τον προβληματισμό σχετικά με ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο που θα αποκαθιστά την εμπιστοσύνη προς όφελος όλων των Ευρωπαίων, με ανανεωμένες πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας και εστίαση σε δημόσιες υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, καθώς και στις περιφέρειες και τους πληθυσμούς που πλήττονται περισσότερο από τις ανισότητες. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη διασφάλιση ασφαλών και ανθεκτικών αλυσίδων εφοδιασμού φαρμάκων και στην προληπτική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την παροχή αποτελεσματικών και οικονομικά προσιτών θεραπειών και αγωγών στους ασθενείς, την αντιμετώπιση των ανισοτήτων στον τομέα της υγείας και την προώθηση πιο υγιεινών τρόπων ζωής, αξιοποιώντας τις νέες

τεχνολογίες. Οι εργασίες της Επιτροπής σχετικά με έναν πίνακα βιώσιμων και συμπεριληπτικών δεικτών ευημερίας που έχει τη δυνατότητα να μειώσει τις επιβαρύνσεις υποβολής εκθέσεων⁵⁷ είναι πλέον αρκετά ώριμες ώστε να ενσωματωθούν στην αξιολόγηση των πολιτικών και στη λήψη αποφάσεων για επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις. Η Επιτροπή θα πρέπει να ενισχύσει τη συνεργασία με τον ΟΟΣΑ και τα Ηνωμένα Έθνη (σε συνέχεια του συμφώνου για το μέλλον) σχετικά με τις διεθνείς προσπάθειες για την ανάπτυξη πλαισίων «πέραν του ΑΕΠ», με βάση την Ατζέντα του 2030 και τους στόχους τους για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Βασικός τομέας 6: επανασχεδιασμός της εκπαίδευσης

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να εξετάσουν τον επανασχεδιασμό της εκπαίδευσης και της εργασίας υπό το πρίσμα των νέων τεχνολογιών, της δημογραφίας, των μελλοντικών διαταραχών και μετασχηματισμών. Αυτό σημαίνει την ενσωμάτωση της διά βίου μάθησης ως κοινωνικού κανόνα, τη διασφάλιση ασφαλούς και ευνοϊκού περιβάλλοντος στα παιδιά, την ευθυγράμμιση των προγραμμάτων σπουδών με τις μελλοντικές ανάγκες σε δεξιότητες και τη δημιουργία ευέλικτων διαδρομών μεταξύ εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης. Απαιτεί επίσης την προώθηση της προσαρμοστικότητας και της δημιουργικότητας, καθώς και την προετοιμασία των πολιτών όχι μόνο για συγκεκριμένες θέσεις εργασίας αλλά για πολλαπλές μεταβάσεις καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Η ενίσχυση της κινητικότητας των εκπαιδευομένων, από το σχολείο μέχρι το πανεπιστήμιο, ώστε να επωφεληθούν από τις καλύτερες δυνατότητες εκπαίδευσης που διαθέτει η Ευρώπη, τους προετοιμάζει για να προσαρμοστούν στην αβεβαιότητα, και διευρύνει το πνεύμα και την κριτική τους σκέψη.

Η ΕΕ χρειάζεται μια σαφή προσέγγιση για να προσελκύσει και να εκπαιδεύσει τόσο ειδικευμένο εργατικό δυναμικό για την αναπτυσσόμενη οικονομία υπηρεσιών και φροντίδας, όσο και το πνευματικό δυναμικό που απαιτείται για την ενίσχυση του δυναμικού της στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας, αποφεύγοντας παράλληλα περιφερειακές ανισορροπίες. Λαμβάνοντας υπόψη τον ουσιαστικό ρόλο των επιστημόνων και των μηχανικών στην προώθηση της καινοτομίας, τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας και την επίτευξη της μετάβασης στη βιωσιμότητα, η ΕΕ θα πρέπει να αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα ταλέντα της για να αυξήσει τον αριθμό των αποφοίτων STEM (θετικές επιστήμες, τεχνολογία, μηχανική και μαθηματικά), τόσο στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση όσο και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η ΕΕ θα πρέπει να προετοιμαστεί για να αξιοποιήσει τα οφέλη της επιτάχυνσης της αυτοματοποίησης και των συστημάτων παραγωγικής ΤΝ επενδύοντας σε μεγάλης κλίμακας επανειδίκευση και αναβάθμιση των δεξιοτήτων, και προωθώντας τον γραμματισμό των πολιτών στον τομέα της ΤΝ. Αυτό θα ενισχύσει την ανθεκτικότητα, θα μειώσει τις ανισότητες και θα διασφαλίσει την ευρεία διάδοση των οφελών της ΤΝ. Συνδυάζοντας την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με τις στραμμένες στο μέλλον αγορές εργασίας και τις κοινωνικές πολιτικές, η ΕΕ μπορεί να μετατρέψει τις ανατρεπτικές αλλαγές σε ευκαιρία για μεγαλύτερη ισότητα, ενδυνάμωση και αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών.

Βασικός τομέας 7: ενίσχυση των θεμελίων της δημοκρατίας ως κοινού αγαθού

Η ΕΕ θα πρέπει να αναλάβει μέτρα για την αντιμετώπιση της πόλωσης, της χειραγώγησης των πληροφοριών και της παραπληροφόρησης που ενισχύονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τους αλγόριθμους ΤΝ. Στα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνεται ο γραμματισμός όσον αφορά τα μέσα ενημέρωσης και ο ψηφιακός γραμματισμός, καθώς και η στήριξη αξιόπιστων και ανεξάρτητων οικοσυστημάτων πληροφοριών που συμβάλλουν στη δημιουργία κοινών

⁵⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Measuring sustainable and inclusive wellbeing: a multidimensional dashboard approach», 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2760/4186342>.

χώρων διαβούλευσης, υπερβαίνοντας τις φούσκες των πληροφοριών. Τα σχολεία θα πρέπει να έχουν περισσότερες δυνατότητες για να αξιοποιήσουν τον καίριο ρόλο τους στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και στην οικοδόμηση ανθεκτικότητας έναντι της παραπληροφόρησης. Απαιτείται τεκμηριωμένη και συντονισμένη δράση τόσο για να προστατευθούν οι νέοι από τις αρνητικές επιπτώσεις των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των ψηφιακών τεχνολογιών, ιδίως στην ψυχική τους υγεία και ευεξία, όσο και για να μπορέσουν να αξιοποιήσουν καλύτερα τα οφέλη τους.

Η ΕΕ θα πρέπει να ενισχύσει τη στήριξη για την κοινωνική συνοχή και την οικοδόμηση κοινοτήτων μέσω καινοτόμων τρόπων συμμετοχής και σύμπραξης με τις τοπικές κοινότητες, συμπεριλαμβανομένων των μέσων συμμετοχής στην εδαφική ανάπτυξη. Η ΕΕ, τα κράτη μέλη και οι υποψήφιοι χώρες θα πρέπει να επιδιώξουν σθεναρά το κοινό όραμα για την ΕΕ (βλ. βασικό τομέα αριθ. 1), διασφαλίζοντας και προωθώντας το κράτος δικαίου, την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και τις ελευθερίες της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και ενισχύοντας την εργαλειοθήκη για την καταπολέμηση της χειραγώγησης των πληροφοριών και των παρεμβάσεων από το εξωτερικό, καθώς και της παραπληροφόρησης. Η Επιτροπή και τα άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα πρέπει να αναπτύξουν σαφέστερη επικοινωνιακή στρατηγική για την καλύτερη ενημέρωση των Ευρωπαίων πολιτών και επιχειρήσεων σχετικά με την ΕΕ και για τη διατήρηση της κατανόησης και της υποστήριξής τους. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να συνεχίσει τις προσπάθειες για διαβουλευτική δημοκρατία, μέσω ανοικτών και τεκμηριωμένων συζητήσεων σχετικά με τις επιλογές πολιτικής. Θα πρέπει επίσης να ενισχύσει τους δεσμούς με την κοινωνία των πολιτών και τους τοπικούς δημοκρατικούς φορείς. Η Επιτροπή θα πρέπει να προτείνει μέτρα για την ενίσχυση της δημοκρατικής ανθεκτικότητας και της κοινωνίας των πολιτών σε ολόκληρη την Ευρώπη, παρέχοντας ειδικά πλαίσια, στρατηγικές και στήριξη.

Βασικός τομέας 8: πρόβλεψη του δημογραφικού μετασχηματισμού και ενίσχυση της δικαιοσύνης μεταξύ των γενεών

Η ΕΕ θα πρέπει να αναπτύξει ένα πλαίσιο για τη δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται σήμερα δεν βλάπτουν τις μελλοντικές γενιές και να αυξηθούν η αλληλεγγύη και η δέσμευση μεταξύ ατόμων διαφορετικών ηλικιών. Με αυτόν τον τρόπο θα συμβάλει περαιτέρω στην αξιοποίηση του δημογραφικού μετασχηματισμού ως ευκαιρίας και όχι ως αποσταθεροποιητικής δύναμης. Η εν λόγω στρατηγική θα πρέπει να είναι διατομεακή και να αποσκοπεί στον μετριασμό των πολύπλοκων αλληλεπικαλυπτόμενων τρωτών σημείων που απειλούν την ανθεκτικότητα των ευρωπαϊκών κοινωνιών, από την κλιματική αλλαγή έως την παροχή βασικών υπηρεσιών, την πρόσβαση στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και τη μακροχρόνια φροντίδα ή την κοινωνική ένταξη. Η στρατηγική θα πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα να προσαρμοστούν οι ευρωπαϊκές πολιτικές στις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές, με την επανεξέταση και την τροποποίηση της λήψης αποφάσεων ώστε να βασίζεται σε αξίες και στόχους για τη μακροπρόθεσμη ευημερία των Ευρωπαίων.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η υλοποίηση δράσεων για μια ανθεκτική ΕΕ με ορίζοντα το 2040, με βάση μεθόδους και διαδικασίες ανάλυσης προοπτικών, θα επιτρέψει στην Ένωση να αξιοποιήσει πλήρως τη μετασχηματιστική της δύναμη στο μεταβαλλόμενο παγκόσμιο πλαίσιο. Η ΕΕ θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις συνέπειες των διαφόρων μακροπρόθεσμων παγκόσμιων εξελίξεων και των δικών της ειδικών προκλήσεων που περιγράφονται λεπτομερώς στην παρούσα έκθεση. Η συνεκτική δράση και διακυβέρνηση θα ενδυναμώσει τελικά την ΕΕ ώστε να αντιμετωπίζει αιφνίδιες κρίσεις και διαρθρωτικές αλλαγές. Σε αυτό το πλαίσιο, απαιτείται προβληματισμός πέρα από τους βραχυπρόθεσμους και μεσοπρόθεσμους πολιτικούς κύκλους και υιοθέτηση μιας προοπτικής η οποία θα εκτιμά καλύτερα τον μακροπρόθεσμο αντίκτυπο των πολιτικών που

δρομολογούνται σήμερα, καθώς και την αρτιότητά τους στο πλαίσιο διαφορετικών μελλοντικών σεναρίων.

Για τον σκοπό αυτό, με βάση το έργο που πραγματοποιήθηκε την περίοδο 2019-2024, η Επιτροπή θα συνεχίσει να στηρίζει τις πολιτικές της με στρατηγική ανάλυση προοπτικών, μεταξύ άλλων με την έγκριση ετήσιων εκθέσεων στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών που καλύπτουν σημαντικά οριζόντια θέματα.

Από το 2026 οι εκθέσεις αυτές θα βασίζονται σε άρτια διαδικασία ανάλυσης προοπτικών, η οποία, μεταξύ άλλων, θα διερευνά εναλλακτικά πιθανά σενάρια για το μέλλον με συνεκτικό τρόπο μεταξύ των διαφόρων πολιτικών. Πέραν της δημοσίευσης των ετήσιων εκθέσεων, η Επιτροπή θα διασφαλίσει ότι, καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της νέας θητείας, τα εργαλεία ανάλυσης προοπτικών ενσωματώνονται πλήρως στη χάραξη πολιτικής, ώστε οι πολιτικές μας να έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο και να προσανατολίζονται περισσότερο στο μέλλον, προκειμένου να μπορεί η ΕΕ να έχει διαρκή και σημαντικό αντίκτυπο σε ένα πλαίσιο αυξανόμενης πολυπλοκότητας. Για αυτόν τον λόγο θα βασιστεί στις ισχυρές ικανότητες ανάλυσης προοπτικών που αναπτύχθηκαν τα τελευταία χρόνια και είναι ειδικά σχεδιασμένες για να προβλέπουν και να αντιμετωπίζουν την αβεβαιότητα. Η έκθεση στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών του 2026 θα επικεντρωθεί στο μέλλον της ΕΕ σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο.